

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

Diplomová práce

Bc. Kristína Ličmanová

Dějiny školství v Tovačově v kontextu historického vývoje obce

Touto cestou bych ráda poděkovala všem, kteří mi pomohli při zpracování diplomové práce. Děkuji především vedoucímu práce PhDr. Pavlu Kopečkovi, Ph.D. za jeho vstřícné jednání a cenné rady.

Velký dík patří také pracovníkům SOKA Přerov, především pak Věře Fišmistrové za její obětavý přístup.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala zcela samostatně a využila jsem jen uvedené literatury a pramenů.

V Olomouci dne 19. dubna 2012

.....
Kristína Ličmanová

Obsah

Úvod	5
1 Tovačov	7
1.1 Historie města	7
1.2 Významné osobnosti Tovačova	9
2 Základní škola v Tovačově	12
3 Měšťanská škola v Tovačově	48
3.1 Chlapecká a spojená měšťanská škola v Tovačově	48
3.2 Dívčí měšťanská škola v Tovačově	60
4 Střední škola řezbářská Tovačov.....	62
5 Využití diplomové práce pro pedagogické účely	63
Závěr.....	70
Seznam literatury a pramenů	72
Seznam příloh.....	75
Přílohy	76

Úvod

Pro tuto práci jsem si zvolila město Tovačov. Mám k tomuto místu silný citový vztah, protože zde bydlí část mé rodiny a já jsem zde strávila část mého dětství.

Cílem mé práce je zdokumentovat vývoj školství v Tovačově. Dějiny školství však nemohou být vnímány izolovaně, protože školství se vždy vyvíjelo v závislosti na politické situaci v zemi. Historické události, které měly vliv na náš stát měly vždy také vliv na školství a úlohu, která mu byla přikládána. Z tohoto důvodu jsou v této práci zmíněny také události, které ovlivňovaly nejen na město Tovačov, ale i celou naši zemi.

První část práce je věnována dějinám Tovačova. Jsou zde zmíněni všichni důležití majitelé panství a významné události, které se v obci udály. V této části se věnuji také významným osobnostem, které zde žily. Jedná se o Jana Loyku, Bohumíra Štégera, Leopolda Noppa, Arnošta Förchtotta Tovačovského a Davida Gutamanna.

Druhá část popisuje dějiny základní školy v Tovačově, a to od poloviny 19. století až po současnost. Dějiny základní školy jsou popisovány v kontextu dějiny našeho státu a města Tovačova. Jsou zde tedy zmiňovány také podstatné historické události, které měly vliv na utváření naší země. Z této části jsou vyjmuty dějiny měšťanské školy, kterým je věnována samostatná třetí část práce.

Ve čtvrté části se věnuji Střední škole řezbářské. Tato škola je v současnosti jedinou střední školou, která se v Tovačově nachází.

Pátá část práce je věnována využití práce pro pedagogické účely. Věnuje se tomu, jak využít poznatky o Tovačově a jeho dějinách pro žáky zdejší základní školy.

Práce se zaměřuje především na různá státní nařízení, která se věnovala například zakládání školy, slučování škol, změny vedení nebo organizace školy. Věnuje se také roli školy v daných historických obdobích a uvádí, jaký vliv měly na školu jednotlivé historické události, které se v dějinách naší země odehrály.

Primární zdroje informací o vývoji školství v Tovačově tvoří školní kroniky místních škol, které jsou uloženy ve Státním okresním archivu v Přerově. Tyto kroniky jsou velmi pečlivě vedeny od roku 1871 téměř do současnosti. Díky tomu jsou velmi cenným zdrojem informací pro tuto práci. Každý školní rok je zde podrobně zdokumentován a zápis obsahuje informace o učitelích, kteří v daný školní rok na škole působili, počtech žáků, jejich prospěchu, významných nařízeních, která byla v daném školním roce vydána a kulturních akcích, kterých

se žáci a učitelé účastnili nebo je dokonce sami pořádali. Součástí archivních materiálů jsou také fotografie a ukázky vysvědčení. Ukázka těchto materiálů je součástí obrazové přílohy.

Velmi cenné informace týkající se historie obce jsou uvedeny v publikaci *Tovačov 650 let městem* od Bohumíra Štégera. Významná je také publikace věnovaná druhé světové válce v Tovačově, která nese název *Tovačov v době nesvobody 1939-1945* a jejím autorem je František Gajdica. Pro období druhé světové války v Tovačově je velmi přínosná také publikace *Aby nebyli zapomenuti* od Jiřího Šírka, kde jsou uvedeny zápisy z kronik a výpovědi pamětníků z obcí tvořících mikroregion Střední Haná. Velké množství informací o Tovačově je uvedeno na webových stránkách obce, které jsou velmi pečlivě a srozumitelně zpracovány. Pro statistické údaje o obci je nezastupitelným pramenem šestý svazek *Historického místopisu Moravy a Slezska* autorů Josefa Bartoše, Jindřicha Schulze a Miloše Trapla.

Důležité informace týkající se dějin naší země jsou uvedeny v pracích *Dějiny země Koruny české II.* od Pavla Běliny a *České dějiny II.* od Roberta Kvačka.

1 Tovačov

1.1 Historie města

Město Tovačov se stejnojmenným zámekem leží v samém srdci Hané. Je středem pomyslného čtverce, jehož vrcholy tvoří města Olomouc, Přerov, Kroměříž a Prostějov. Díky této strategické poloze se město stalo již krátce po svém založení významnou křižovatkou obchodních cest, které byly vázány na soutok řek Moravy a Bečvy.¹

Tovačov je nejstarší renesančně pojaté urbanistické založení v našich zemích. Jeho historie však sahá mnohem dále do historie, než je období renesance.²

Osídlení na tomto území je doloženo již z období paleolitu. Poprvé se o tomto městě v pramenech můžeme dočíst roku 1297, kde je zmiňován tovačovský farář Jakub u kostela sv. Jiří a Stanislava.³

Dominantou Tovačova je zámek, jehož vznik je v tovačovské školní kronice popisován takto: „*Vratislav II. byl veliký milovník honby, jakož i jeho druhá manželka Adléta, která byla dcerou tehdejšího uherského krále Ondřeje. Poněvač v Olomouckém vévodství tehdy mnoho rozsáhlých lesů a v nich množství zvěře se nacházelo, tedy si vévoda Vratislav II. tento kraj pro rozkošné honby velice oblíbil a v létě roku 1059 se svou manželkou a s celým dvorem i myslivci z města Olomouce do této krajiny na honbu vyjížděl, kde teď město Tovačov stojí a tehdy jen rozsáhlé lesy byly, uzavřel zde odpočinouti se svou manželkou na blízkém pahorku pobědvati. Tento příjemný pahorek se pro pod ním tekoucí řeku „Moravu“ Vratislavovi tak zalíbil, že zde stromy vysekali a na něm zámek pro své obydlí a honební pohodlí vystavěti rozkázal, k čemuž se brzy začátek stal. Po dokončené stavbě byl tento vévodský zámek prvnímu dvořaninu Litoslavu Tovačovskému k opatrování odevzdán, od něhož zámek své dosavadní jméno obdržel.*“⁴

První zmínka o Tovačově jako městě pochází z 2. června 1321, kdy král Jan Lucemburský zastavil toto „oppidum et munitio“, tedy město a tvrz, Jindřichovi z Lipé. Spolu s Tovačovem mu tehdy za 3000 hřiven českých grošů zastavil i Kralice, Hrdibořice, Oplocany, Pivín, Věrovany a Výkleky.⁵

¹ www.tovacov.cz/article/123/cs/o_meste/historie (30.8. 2011)

² Tamtéž.

³ ŠTÉGER, Bohumír: *Tovačov 650 let městem*. Olomouc: Městský národní výbor v Tovačově, 1971, s. 13.

⁴ SOKA Přerov, fond ZŠ Tovačov. Inventární číslo: 1.

⁵ ŠTÉGER, Bohumír: *Tovačov 650 let městem*. Olomouc: Městský národní výbor v Tovačově, 1971, s. 14.

Již roku 1327 byl všechn tento majetek zastaven panu Bernartu z Lipnice, praotci moravské větve pánů z Cimburka. Ve vlastnictví pánů z Cimburka město zůstalo až do roku 1502, kdy tento rod vymřel po meči. Mezi významné osobnosti tohoto rodu patřil zejména Albrecht z Cimburka, který rozšířil tovačovským měšťanům právo várečné a povolil jim čepování piva i v Ivani, Lobodicích, Oplocanech a Výklekách. Jan Tovačovský z Cimburka, syn Albrechta, byl zemským hejtmanem a husitským válečníkem. Účastnil se bitev pod Vyšehradem (r. 1420), u Ústí (r. 1426) a u Tachova (r. 1427). Nejvíce však město proslavil jeho syn Ctibor II. Tovačovský z Cimburka, který žil v letech 1438 – 1494. Roku 1470 mu Jiří z Poděbrad dal do dědičného vlastnictví tvrz Tovačov se Starým i Novým městem, dále ves Tovačovec, Cíp, Ivaň, Oplocany, Věrovany a Výkleky. Následně skoupil vladycké statky v okolí a dostal do držení i panství kojetské, které však vždy tvořilo samostatnou správní i ekonomickou jednotku.⁶

Roku 1490 byla zahájena stavba zámecké věže, která byla dokončena 1492. Ve stejném roce získal Tovačov také právo červené pečeti a právo městského znaku.⁷

V roce 1503 prodala matka posledního Cimburka Adama panství Vilémovi z Pernštejna. Tak se panství dostalo do vlastnictví pánů z Pernštejna, a to až do roku 1597. Období 16. století bylo pro Tovačov zlatým věkem. V této době se zde budovaly nové rybníky, byl zřízen špitál, očištné lázně a došlo k rozkvětu řemesel, která se družila do cechů. Po roce 1582, po smrti Vratislava z Pernštejna, však došlo k obrovskému rozkladu majetku tohoto rodu a v letech 1585 – 1594 převzal panství Jan Manriquez de Lara a jeho manželka Dorothea Collonová z Felsu.⁸

V období od roku 1597 do roku 1600 zde vládl uherský magnát Štěpán Illyésházy, kterého vystřídal rod Salmů z Neuburgu nad Innem, a to až do roku 1715, kdy Tovačov prodali. Za období vlády tohoto rodu se objevují neúspěšné pokusy o germanizaci, avšak rekatolizace byla provedena téměř úplně.⁹

V letech 1715 – 1763 se novými majiteli Tovačova stali páni Petřvaldští z Petřvaldu. Ti se zde však příliš nezdržovali, což panství nikdy neprospívá. Tato doba je tedy dobou selských rebélií, které se odehrály například v Troubkách roku 1749 nebo v Ivani roku 1763. Po smrti Bernarda Petřvaldského se zadluženého panství ujali jeho příbuzní Kuenburgové a více než

⁶ ŠTÉGER, Bohumír: *Tovačov 650 let městem*. Olomouc: Městský národní výbor v Tovačově, 1971, s. 14.

⁷ Tamtéž, s. 14.

⁸ Tamtéž, s. 14.

⁹ Tamtéž, s. 15.

sto dvacet let zde vládli. Toto období je dobou řady neštěstí a událostí, které vedly k úpadku celého panství.¹⁰

V roce 1831 panství zachvátila cholera. Další velkou ranou byla prusko – rakouská válka. Součástí této války byla také bitva mezi Tovačovem a Věřovany, která se odehrála 15. července 1866.¹¹

Roku 1887 získal panství velkopřemyslník David Gutmann. Přestavěl se zámek, postavil cukrovar a železnice do Kojetína.¹²

Během druhé světové války obsadili tovačovský zámek nacisté. Nejdříve sloužil Němcům z Besarabie a Rumunska. Těmito Němci postupně obsazovali hanácké grunty v okolí. Poté byl na zámku zřízen ženský tábor Říšské pracovní služby. Byla sem přivedena děvčata z celé Říše ve věku od 16 do 19 let. S českým obyvatelstvem měla děvčata zakázáno mluvit, avšak němečtí vojáci byli vítáni. Zařízení tohoto typu měla sloužit především k pozvednutí bojové morálky a pěstování čisté rasy.¹³ O tom, zda k tomuto skutečně na zámku docházelo, však nejsou žádné důkazy a jedná se pouze o domněnky.

1.2 Významné osobnosti Tovačova

JAN LOYKA

Jan Loyka byl tovačovským učitelem a ředitelem kůru v kostele sv. Václava. Narodil se roku 1827 v Konici. V roce 1849 vykonal učitelskou zkoušku, ale učitelskému povolání se nevěnoval. V témže roce totiž nastoupil do kapely pěšího pluku, kde setrval až do roku 1856. V této kapele hrál na hoboj a během jeho působení v ní získal rozsáhlé znalosti o instrumentální hudbě.¹⁴

Roku 1856 se Loyka vrátil k učitelskému povolání a začal učit na škole v Přemyslovicích. V Tovačově začal učit roku 1861 a později se zde stal řídícím učitelem.

¹⁰ ŠTÉGER, Bohumír: *Tovačov 650 let městem*. Olomouc: Městský národní výbor v Tovačově, 1971, s. 15.

¹¹ Tamtéž, s. 16.

¹² Tamtéž, s. 16.

¹³ GAJDICA, František: *Tovačov v době nesvobody 1939 – 1945*. Tovačov: MV KSČ Tovačov, 1965, s. 2.

¹⁴ www.tovacov.cz/article/160/cs/o_mestě/Vyznamneosebnosti (30.8. 2011)

Mezi jeho zásluhy patří založení „Kroniky školy tovačovské“, kterou vedl v letech 1879 – 1891. V této kronice zaznamenával jak události jednotlivých let, tak i historii školy, zámku a celého města Tovačova.¹⁵

Jeho význam pro Tovačov tkví nejen v pedagogické a kronikářské činnosti, ale především v jeho činnosti hudební. Stal se regenschorim v kostele sv. Václava, byl učitelem zpěvu a hry na hudební nástroje. Pro město byl velkou autoritou a jeho výuka měla velký vliv na šíření hudebnosti v Tovačově.¹⁶

BOKUMÍR ŠTÉGER

Bohumír Štéger se narodil roku 1908 v Kojetíně a zemřel roku 1985 v Tovačově. Začal v Praze studovat teologii a historii, avšak svá studia přerušil a přešel do státních služeb. Nejdříve pracoval na berním úřadě v Kojetíně. Po zrušení berních úřadů se stal kulturním inspektorem na ONV Kojetín. Když byl okres Kojetín zrušen, vložil veškerou svou energii do tovačovského muzea a archivu. Kromě množství článků a studií je i autorem několika knih, jako například *Hanácké pohádky a pověsti* nebo *Pověsti o hradech a zámcích*.¹⁷

LEOPOLD NOPP

Leopold Nopp se narodil v Tovačově roku 1859. Věnoval se pedagogické činnosti a měl velký zájem o historii. Popsal archiv ve starém zámku Tovačova, později publikoval řadu odborných prací v Časopisu Matice Moravské. Byl archivářem hraběte Magnise ve Strážnici a hraběte Berchtolda na Buchlově.

Vzpomíná na něho i Alois Jirásek v úvodu k povídce *Z paměti českého důstojníka*. Píše tam: „*Na Buchlově upravoval loňského roku a pořádal pan L. Nopp archiv pana Leopolda hraběte z Berchtoldu, jenž s velikou péčí stará se o zachování na Buchlově starých listin a rukopisů, většinou českých a s nemalou horlivostí sbírá každý lísteček, každou knihu, aby vzácné ty památky, cenné pro naše dějiny se zachovaly. O Jeníkově deníku neměl však nikdo potuchy. Na buchlovském hradě je pokoj uherský, v němž před lety na pohovce zemřel hrabě Sigmund. V této pohovce odpočíval ten deník uschovaný zde asi z opatrnosti po celá desetiletí,*

¹⁵ www.tovacov.cz/article/160/cs/o_mestě/Vyznamneosobnosti (30.8. 2011)

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ Tamtéž.

až jej našel pan Nopp, jenž, budiž to s uznáním připomenuto, před zkázou zachránil a spořádal archivy ve Strážnici i archiv v Tovačově.“¹⁸

ARNOŠT FRÖCHTGOTT TOVAČOVSKÝ

Arnošt Förchtgott byl synem Josefa, který mezi léty 1810 – 1860 učil na tovačovské škole, byl varhaníkem a ředitelem kůru. Arnošt se však stal hudebním skladatelem a zpěvákem pod jménem Arnošt Bohaboj Tovačovský.

Během studia práv v Olomouci byl zvolen sbormistrem „Hudební jednoty olomoucké“, díky čemuž se přičinil o uvedení českého zpěvu na spolkové programy.

Roku 1851 odešel do Vídně, kde se později stal učitelem v Schubertově vychovávacím ústavě. Ve své době byl velmi populární a koncerty, které pořádal, bývaly přeplněny. Byl vyznamenán pozváním arcivévodý Maxmiliána na zámek Miramare.¹⁹

DAVID RYTÍŘ GUTMANN

David rytíř Gutmann byl průmyslový podnikatel, který vlastnil tovačovský velkostatek. V letech 1889-1892 provedl rozsáhlou přestavbu zámku pod vedením svého hlavního architekta Maxe Fleischera. Dále městu pomohl postavením cukrovaru v Aníně a zavedením železnice mezi Tovačovem a Kojetínem. Finančně se podílel také na stavbě škol a radnice. Na vlastní náklady nechal u židovského hřbitova vystavět smuteční obřadní síň.²⁰

¹⁸ www.tovacov.cz/article/160/cs/o_mestě/Vyznamneosobnosti (30.8. 2011)

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ Tamtéž.

2 Základní škola v Tovačově

Vznik uceleného systému národního školství v českých zemích spadá až do druhé poloviny 18. století. K rozvoji českého školství výrazně přispěly tereziánské a josefínské reformy. Dne 6. prosince 1774 přijala Marie Terezie *Všeobecný školní řád*, podle něhož byly za základ školské struktury považovány triviální školy, které byly většinou zřizovány při farách. Josef II. se o rozvoj školství zasloužil především vydáním tolerančního patentu. Díky tomu bylo povoleno zakládání evangelických škol. Zasloužil se o rozšíření základních škol. Všude tam, kde žilo devadesát až sto dětí školou povinných v půlhodinovém obvodu, se měla zřídit škola. Stavba těchto škol byla financována vrchností a obcí.²¹

Dozor nad školami vymezoval zákoník císaře Františka I. z 11. srpna 1805, který nesl název *Politické zřízení obecných škol*. Podle něho měla být při každé faře zřízena jedna triviální škola a školní dozor nad triviální školou náležel faráři. Jemu byl nadřizen okresní školní dozorce, většinou vikář. Okresní školní dozorcí podléhali vrchním školním dozorcům, kteří byli ustaveni v každé diecézi a jmenováni císařem. Toto zřízení podporovalo vliv církve nad školstvím.²²

Od roku 1848 převzalo dozor nad školami ministerstvo vyučování a kultu, a to až do roku 1860. Roku 1860 bylo ministerstvo zrušeno a tuto pravomoc získaly do prosincové ústavy z roku 1867 zemské sněmy. V tom roce se správy nad školami opět ujalo ministerstvo kultu a vyučování.²³

Říšský zákon č. 62/1869 zvýšil povinnou školní docházku z šesti na osm let. Základem školské soustavy se tak stala až osmitřídni obecná škola.²⁴

Školství v Tovačově má velmi bohatou historii, která sahá až do 16. století. První zmínka dokazující existenci školy v Tovačově pochází z roku 1544. Týká se úpravy požitků dvou učitelů Vilémem z Pernštejna. Učitelům byla přidělována prebenda chleba, piva a dalších pokrmů. Po třicetileté válce však tovačovské školství upadá, a to především kvůli problémům hospodářského rázu. Podrobnější informace o osudech školy pochází až z počátku 19. století. Tyto informace jsou zaznamenány ve školních kronikách.²⁵

²¹ TOPINKA, Jiří a kol.: *Příspěvek k pořádání školských fondů*. In.: Archivní časopis. 2008, č. 2. s. 83.

²² Tamtéž, s. 83.

²³ Tamtéž, s. 84.

²⁴ Tamtéž, s. 85.

²⁵ <http://zstovacov.cz/zs/historie-skoly.html> (1.2. 2012)

Vyučování se provádělo většinou odděleně podle pohlaví. Výjimku tvořily nejnižší stupně škol na venkově. Na jednoho učitele připadalo v první polovině 19. století až osmdesát žáků. Obecné školy vznikly v každé obci, kde v hodinovém obvodu cesty žilo alespoň čtyřicet dětí.²⁶

Roku 1824 byla tovačovská škola vystavěna na jedno poschodí. V přízemí se nacházely byty obou učitelů. Byt pro jednoho učitele tvořily dvě světnice, druhý učitel měl byt pouze o jedné světnici. V prvním poschodí školní budovy se nacházely dvě místnosti. Jedna byla pro žáky první třídy a druhá pro žáky druhé třídy. Součástí školy byla také zahrádka na zeleninu, která se nacházela na dvoře školy.²⁷

Patronem této školy byl tehdy hrabě Arnošt z Kúnnburku, který se na stavbě významně podílel. Financoval materiál a řemeslníky. Tovačov a přiškolená obec Annín obstarávaly dovoz a ostatní nádenickou práci. Po smrti hraběte Arnošta z Kúnnburku se patronem školy stal hrabě Jan Kúnnburk, který zemřel roku 1878.²⁸

Až do roku 1869 bylo vrchním školdozorstvím arcibiskupství olomoucké. Zde sídlil vrchní dozorce nad školami celého arcibiskupství. Venkovské školy byly rozděleny na okresy, přičemž každé děkanství vytvářelo školní okres. Tovačovská škola tedy náležela dubskému okresu. Každý děkan byl zároveň také dozorcem vyučování, a to nejen nad náboženstvím, ale nad všemi školními předměty.²⁹

Roku 1833 byla v Tovačově provedena generální kostelní a školní vizitace arcibiskupem Chotkem a roku 1863 arcibiskupem Fürstenberkem z Olomouce. Mimo tyto vizitace byly každoročně na konci července uskutečňovány vizitace děkanem, neboli okresním dozorcem.³⁰

Dne 14. května roku 1969 vyšel nový školský zákon. Tímto zákonem bylo vrchní školdozorství přeneseno na c. k. zemskou školní radu, která sídlila v Brně. Zemské školní radě byla podřízena okresní c. k. školní rada, jejímž předsedou byl c. k. hejtman. Jeden školní okres podle nového školského zákona tvořilo hejtmanství se všemi jeho soudními okresy. Od tohoto roku spadala tovačovská škola pod Kroměřížský školní okres. Nově byla vytvořena také místní školní rada, která podléhala okresní školní radě. Místní školní rada v Tovačově zahájila činnost 17. února roku 1871 a byla tvořena jedním předsedou, šesti radními a dvěma náhradníky. Prvním předsedou se stal František Ďlabáč, roku 1873 ho nahradil František

²⁶ TOPINKA, Jiří a kol.: *Příspěvek k pořádání školských fondů*. In.: Archivní časopis. 2008, č. 2. s. 85.

²⁷ SOKA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo 1. s. 1.

²⁸ Tamtéž, s. 1.

²⁹ Tamtéž, s. 2.

³⁰ Tamtéž, s. 3.

Šteger. Dozor nad vyučováním byl svěřen c.k. okresním inspektorům. Prvním inspektorem v kroměřížském okrese se stal profesor na gymnaziální škole v Olomouci Karel Stejskal. Od 19. ledna 1872 byl místo něho jmenován c.k. inspektor Karel Bělohlávek, profesor v Kroměříži.³¹

Roku 1866 došlo v blízkosti Tovačova k velmi významné události. Na poli mezi Tovačovem a Charvátý došlo 13. července k bitvě mezi rakouským a pruským vojskem. Hned toho dne se pruské vojsko ubytovalo po všech domech v Tovačově. Místní školu pruští vojáci samozřejmě využili také. Obsadili obě místnosti sloužící k vyučování. Školní třídy sloužily jako ošetrovny, a to až do 12. září 1866, kdy byli ranění odvezeni do vojenských nemocnic. Vyučování ve třídách začalo 19. září 1866.³²

Roku 1874 byl předsedou místní školní rady města Tovačova zvolen František Látal, který na toto postu vystřídal Františka Štégra. Tohoto roku došlo také ke zřízení třetí třídy. Školní budova však v tuto dobu neměla dostatek prostoru pro další třídu. Než byl prostor ve školní budově vytvořen, byla zřízena prozatímní učebna na městské radnici. Za prozatímního učitele této třídy byl ustanoven Jan Kubíček, který za tuto práci získal plat ve výši 600 zlatých ročně.³³

Vybudování třetí třídy reagovalo na nový školský zákon ze 14. května 1869, který stanovil povinnou školní docházku pro všechny děti ve věku od šesti do čtrnácti let. V Tovačově byly děti ve třídách rozděleny následovně: první dva ročníky v první třídě, druhé dva ročníky ve druhé třídě a zbylé čtyři ročníky ve třetí třídě.³⁴

Školní budova byla neupravena od roku 1824 až do roku 1875. Až v roce 1875 byla tedy v prvním patře zřízena i třetí třída. Stavební práce provedl Jan Bizon. Přestavbu financoval patron školy, tovačovská záložna a město Tovačov. Patron školy, Jan Kúnnburk dodal 16 000 pálených cihel a 3000 pálených tašek na střechu. Tovačovská záložna poskytla 3000 zlatých a zbytek doplatil Tovačov. Roku 1877 byla na školní zahradě hrabětem Janem z Kúnnburku zřízena tělocvična pro letní tělocvik.³⁵

Roku 1877 došlo k rozdělení kroměřížského hejtmanství. Původní kroměřížské hejtmanství bylo tvořeno čtyřmi soudními okresy – kroměřížským, zdouneckým, kojetínským a přerovským. Toto hejtmanství bylo však příliš rozsáhlé, a proto bylo zřízeno nové v Přerově

³¹ SOKA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 1. s. 5.

³² Tamtéž, s. 6.

³³ Tamtéž, s. 7.

³⁴ Tamtéž, s. 8.

³⁵ Tamtéž, s. 11.

s kojetínským a přerovským soudním okresem. Okresním hejtmanem na nově zřízeném hejtmanství v Přerově se stal pan Maršovský, bývalý c.k. komisař v Kroměříži. Tovačovská škola od tohoto roku tedy spadala pod okresní školní radu v Přerově.³⁶

Roku 1879 zemřel tovačovský nadučitel František Zapletal. Na nadučitelské místo byl po něm 10. března 1879 dosazen tovačovský učitel Jan Loyka.³⁷

Ve školním roce 1879/80 navštěvovalo tovačovskou školu celkem 328 žáků. V první třídě vyučoval podučitel Jakub Krček, ve druhé nadučitel Jan Loyka a ve třetí učitel Jan Kubiček.³⁸

Roku 1880 navštívil Moravu císař František Josef I. Při této cestě navštívil i Přerov a Kojetín. V kronice se o této události píše: „*Všude, kudy Jeho Veličenstvo jel, byl s neobyčejným jásotem a slávou nadšeně přivítán, všude J. V. blahosklonně mluvil moravsky s lidem moravským a za každou poctu J. V. prokázanou velmi srdečně se poděkoval. Morava podala jasný důkaz, jak s tělem i duší lne k svému panovníku.*“³⁹

Dne 18. prosince 1880 byl předsedou místní školní rady zvolen Raimund Šiller, do školní rady byl zvolen Jan Lechner a Josef Husička. Náhradníkem se stal František Látal.⁴⁰

Roku 1882 byla trojtřídní škola v Tovačově rozšířena na čtyřtřídní. K tomuto rozšíření došlo výnosem c.k. zemské školní rady ze dne 17. dubna 1882.⁴¹ V tomto roce také došlo ke jmenování nových členů moravské zemské školní rady. Rozhodnutím ze dne 6. srpna 1882 byl pro další šestileté období jmenován František Zeibert, Jan B. Raus, Jan Beneš, Julius Gomperz, Karel Šmídek, Jozef Habermann a Karel Vittek.⁴²

Ministr vyučování jmenoval výnosem z 10. října 1882 novým c. k. okresním školdozorcem profesora na státní střední škole v Přerově Františka Oščádal. Dne 11. května 1883 provedl nový školdozorce první inspekci v tovačovské čtyřtřídní škole, a to s uspokojivými výsledky.⁴³

Od roku 1884 byla na tovačovské škole zemskou školní radou povolena výuka ženským ručním pracím, a to deset hodin týdně. Začátkem školního roku 1884/85 se tedy měla

³⁶ SOKA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 1. s. 13.

³⁷ Tamtéž, s. 14.

³⁸ Tamtéž, s. 20.

³⁹ Tamtéž, s. 22.

⁴⁰ Tamtéž, s. 31.

⁴¹ Tamtéž, s. 37.

⁴² Tamtéž, s. 39.

⁴³ Tamtéž, s. 42.

ustanovit industriální učitelka. Byla jí jmenována Anna Loyková z Tovačova.⁴⁴ První výstava výtvorů žáků byla uspořádána 19. července 1885.⁴⁵

Roku 1885 byl jmenován nový ministr *bohocty a vyučování*. Stal se jím Pavel Gautschke, ředitel c.k. ústavu Tereziánského a orientální akademie.⁴⁶

Dne 22. 10. 1887 byla žákům předána žakovská knihovna. Byla rozdělena na stupeň nižší, střední a vyšší. Celkem tehdy čítala 113 svazků.⁴⁷ Roku 1892 již obsahovala 317 svazků.⁴⁸

Velmi důležitá událost pro tovačovskou školu se stala dne 1. listopadu roku 1889. Toho dne odkoupila obec Tovačov dům stojící vedle radnice. Jeho původním majitelem byl Raimund Šiller. Důvodem této koupě byla stavba nové školy, která měla být postavena na místě radnice a tohoto domu.⁴⁹ Z tohoto plánu však nakonec sešlo. Tovačov tedy nakonec odkoupil v prosinci roku 1889 od Františka Koldy pozemek vedle staré školní budovy a bylo rozhodnuto o postavení nové školní budovy. Plán na stavbu nové školní budovy vypracoval architekt Max Fleischer z Vídně. V tomto plánu bylo zakresleno dvanáct tříd ve dvou patrech. V přízemí budovy se nacházely dvě místnosti pro městskou radnici, dvě místnosti pro městskou spořitelnu, krytá tělocvična, konferenční síň a kabinet.⁵⁰ Na stavbu nové budovy daroval rytíř David Gutmann 300 000 pálených cihel.⁵¹ Byla dostavěna stavitelem Josefem Ryšavým z Kojetína v červenci roku 1891. Vysvěcena byla 30. srpna téhož roku.⁵² Na oslavu nové budovy se v tento den konala slavnost. Budova byla vyzdobena chvojí, ráno ohlašoval hudební sbor budíčkem důležitost tohoto dne. Slavnosti se zúčastnil také c.k. okresní hejtmán Tumseng a c.k. okresní dozorce škol Josef Šikola.⁵³

Roku 1890 byla tovačovská škola opět rozšířena. Z čtyřtřídní školy vznikla pětitřídní. V páté třídě se začalo vyučovat od 1. března 1890.⁵⁴

Nadučitel Jan Loyka na svou žádost odešel do důchodu roku 1891. Dne 17. srpna byl dekretem c.k. zemské školní rady ustanoven novým nadučitelem Jan Kubíček, který byl do té doby nadučitelem v Troubkách.⁵⁵

⁴⁴ SOKA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventurní číslo: 1. s. 45.

⁴⁵ Tamtéž, s. 47.

⁴⁶ Tamtéž, s. 48.

⁴⁷ Tamtéž, s. 51.

⁴⁸ Tamtéž, s. 73.

⁴⁹ Tamtéž, s. 58.

⁵⁰ Tamtéž, s. 59.

⁵¹ Tamtéž, s. 64.

⁵² Tamtéž, s. 65.

⁵³ Tamtéž, s. 67.

⁵⁴ Tamtéž, s. 67.

Dne 9. září 1891 byla školní radou podána žádost o rozšíření školy na šestitřídní, a to z důvodu vysokého počtu žáků. V tu dobu navštěvovalo školu 451 dětí. Zemská rada této žádosti vyhověla a od 28. září 1891 byla škola rozšířena. Místní školní rada však zároveň musela šestého učitele platit z vlastních peněz, a to až do konce srpna roku 1892.⁵⁶

Od 17. ledna 1892 byl obecním zastupitelstvem zrušen školní plat, který se od té doby měl hradit obecní přírážkou.⁵⁷

Roku 1892 se škola musela vzdát své zahrady pod kostelem a postoupila ji městu. Náhradou dostala zahradu za cvičišťem při školní budově. Z této výměny nebyla škola příliš nadšená, protože nová zahrada byla ve velmi špatném stavu.⁵⁸

Místní školní rada a obecní zastupitelstvo žádaly roku 1893 o zřízení měšťanské chlapecké školy. Této žádosti c.k. zemská školní rada nevyhověla, ale současně povolila, aby pátá a šestá třída byla rozdělena dle pohlaví. Šestá třída měla být rozdělena počátkem školního roku 1893/4 a pátá počátkem školního roku 1894/5.⁵⁹

Roku 1893 byla zvolena nová místní školní rada i městská rada obecní. Předsedou školní rady se stal Josef Hubička, místopředsedou Alois Hacar a pokladníkem Čeněk Nop. Novým starostou byl zvolen Jan Lechner, prvním radním Antonín Veik, druhým radním František Michna a třetím radním Jan Nop. V městské radě zasedalo celkem 24 členů.⁶⁰

Dne 29. května 1895 se konala učitelská konference, na které se učitelé mimo jiné dohodli na žádosti školní radě, která se týkala zrušení stojatého písma na obecných školách.⁶¹

V prosinci roku 1895 povolila c.k. zemská školní rada zřízení měšťanské chlapecké školy. Zřízení této školy bylo povoleno na základě žádosti místní školní rady a podmínkou bylo financování školy obecním zastupitelstvem ve výši 1200 zl. ročně po dobu pěti let. Výbor občanské záložny rozhodl o placení podpory obecnímu zastupitelstvu na její financování, a to ve výši 200 zl. ročně. Okolní obce se také zavázaly k dobrovolným příspěvkům na chlapeckou školu. Například obec Ivaň přislíbila příspěvek ve výši 100 zl. ročně.⁶²

Dne 4. května se konalo komisionální jednání, které se týkalo stavby měšťanské školy. Komise byla složena z předsedy okresního úřadu, zdravotních členů, školních a stavebních

⁵⁵ SOKA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 1. s. 67.

⁵⁶ Tamtéž, s. 69.

⁵⁷ Tamtéž, s. 70.

⁵⁸ Tamtéž, s. 72.

⁵⁹ Tamtéž, s. 82.

⁶⁰ Tamtéž, s. 89.

⁶¹ Tamtéž, s. 104.

⁶² SOKA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 2.

odborníků, místní školní rady a sousedů. Komise se shodla na tom, že bude postavena na místě staré školní budovy. Plány a rozpočty pro novou školu vytvořili stavitelé Nedělník a Konečný z Prostějova. Rozpočet stavby byl stanoven na 40 000 zl.⁶³

Obecní zastupitelstvo dne 9. května 1896 tedy zadalo tuto stavbu výše zmíněným stavitelům a ti 10. května začali s prověřováním a zkoumáním staré školní budovy. Celá budova jim byla odevzdána zcela zdarma za cenu jejího zboření. Podmínkou však bylo, aby nevyužili žádný stavební materiál ze staré školy pro stavbu nové. To proto, že stará budova byla nakažena houbou, jejíž hubení se v posledních letech vůbec nedařilo.⁶⁴

Základní kámen nové školní budovy byl položen 10. června 1896. Program začínal v sedm hodin ráno mší svatou, potom následoval průvod na staveniště, posvěcení základního kamene, klepání na tento kámen s patřičnými hesly. Následovalo kázání, které pronesl farář Theodor Mayer, poté bylo v kostele uděleno svaté požehnání, čímž byla slavnost ukončena.⁶⁵

Učitel Masařík sepsal pamětní listinu na pergamenový papír. Tato listina byla uložena v základním kameni této školy.⁶⁶

Kronikář se zmiňuje také o školním výletě, který se uskutečnil 14. července 1896. Na tomto výletě prý děvčata tančila v národním kroji a hoši závodili ve šplhu. Důležitá je zmínka o tom, že výlet byl zakončen zpěvem císařské hymny, provoláním „Slávy“ císaři a králi a zpěvem písně „Kde domov můj“.⁶⁷

Dalším důkazem národního citění je zpráva ve školní kronice, která se zmiňuje o výnosu c.k. okresní školní rady ze dne 28. června 1896. Tímto výnosem rada vyzývá správu školy k podání zprávy o tom, zda dochází při vyučování ženským ručním pracím k národnímu vyšívání a jestli se učitelka tohoto předmětu se studiem národního vyšívání zabývá.⁶⁸

Během letních prázdnin v roce 1896 přišel místní školní radě výnos c.k. zemské školní rady. Tento výnos nařizoval reorganizaci obecné školy z důvodu vzniku chlapecké měšťanské školy. Tato reorganizace šestitřídní obecné školy měla proběhnout tak, že I. až IV. třída chlapců a děvčat zůstala beze změny. V.a třída zůstala pro chlapce 5. školního roku. Pro chlapce 6. školního roku již byla zřízena na školní rok 1896/97 první třída měšťanské školy. V.b třída sloužila pro děvčata pátého a šestého školního roku. VI.a třídu tvořili chlapci

⁶³ SOkA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 2.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁸ Tamtéž.

sedmého a osmého školního roku, kteří nenastupovali do měšťanské školy. Pokud by jejich počet byl malý, pak pro ně má být zřízeno zvláštní oddělení při V. třídě. VI.b třída pro děvčata sedmého a osmého školního roku zůstala zachována.⁶⁹

Budova měšťanské školy byla posvěcena 11. října 1897 zdejším farářem Theodorem Mayerem. Ve stejném měsíci došlo také ke jmenování místní školní rady na následující tři roky. Jejím členem byli Josef Husička, Jan Nop a Jan Hanylík, který byl zvolen místo nemocného Jana Čagaly. Opět se konaly také obecní volby, ze kterých vzešel jako starosta Jan Lechner.⁷⁰

Dne 1. listopadu byla otevřena 1. třída měšťanské školy. Navštěvovalo ji celkem 54 žáků. Jejím ředitelem byl jmenován Vladimír Novotný, odborný učitel na měšťanské škole v Přerově.⁷¹

V záznamech školní kroniky ze školního roku 1897/98 je uvedena zpráva o udělení stipendia. Toto stipendium ve výši 50 zl. bylo uděleno na základě rozhodnutí c.k. zemského finančního ředitelství v Brně žákovi 1. třídy Františku Wingorovi. Stejným rozhodnutím bylo totéž stipendium uděleno roku 1899 také Anně Wingorové.⁷²

Dne 2. prosince 1898 se konaly oslavy na počest padesátiletého výročí vlády císaře. Z tohoto důvodu se nekonalo vyučování. Žáci se v průvodu svých učitelů účastnili bohoslužby, poté učitel František Masařík v tělocvičně pronesl projev o významnosti tohoto dne. Nakonec byla zpívána císařská hymna.⁷³

Školní kronika zmiňuje zavedení korunové měny v roce 1900. Výnosem c.k. zemské školní rady ze dne 15. prosince 1899 došlo k vyměření platů nadučitele, učitelů a podučitelů v korunách. Na základě tohoto výnosu má obecní úřad v Kojetíně vyplácet ročně nadučiteli Jan Kubíčkoví 2640 korun, učitelům má být vydán plat v rozmezí 1200 – 1300 korun a podučitelům ve výši 1000 korun.⁷⁴

Na základě výnosu c.k. zemské školní rady z 6. září 1900 slavila celá škola 4. října sedmdesáté narozeniny císaře Františka Josefa I. Po bohoslužbě v kostele se žáci i učitelé odebrali do tělocvičny, kde podučitel Teodor Pala přednesl řeč o životě císaře.⁷⁵

⁶⁹ SOKA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 2.

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ Tamtéž.

⁷² Tamtéž.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ Tamtéž.

V roce 1900 v Tovačově proběhlo sčítání lidu. Podle tohoto sčítání žilo v Tovačově v tomto roce 3009 lidí. Z toho tvořili většinu katolíci, kterých bylo 2869. Na druhém místě byli židé, kterých bylo 133. Podle obcovací řeči se v Tovačově nacházelo 2906 Čechů a 57 Němců. Celkem umělo v Tovačově číst i psát 1871 lidí.⁷⁶

Pro rok 1901 byl místní školní radou stanoven rozpočet pro obecní a měšťanskou školu. Obecní škole byl vyměřen ve výši 1470 korun, měšťanské ve výši 3380 korun.⁷⁷

Školní kronika uvádí roku 1902 soupis právních listin, které patří škole. Obecná škola vlastnila v té době čtyři vkladní knížky občanské záložny v Tovačově. Vklad na první knížce činil 1000 korun. Vznikl tak, že občanská záložna v Tovačově darovala škole část svého výnosu. Peníze byly určeny na nákup učebních pomůcek. Nevyužité prostředky byly dvacet let ukládány na tento vklad.⁷⁸

Druhý vklad činil 184 korun a 53 haléřů. Těchto peněz se využívalo na běžné výdaje, které musely být schváleny místní školní radou.⁷⁹

Třetí obnos ve výši 1200 korun vznikl následovně. V roce 1877 založil Jakub Velner „Spolek skrovných příspěvků“. Z výnosu tohoto spolku byly každoročně hrazeny dary pro chudé žáky školy. Jednalo se zejména o obuv. Tento spolek však neexistoval příliš dlouho. Jeho výbor se po dobu patnácti let nesešel, na což správa školy zareagovala tím, že spolek rozpustila. Podle stanov připadl majetek spolku místní obecné škole. Ten tedy činil výše zmíněných 1200 korun. Nicméně tento obnos nesměl být využíván. Vybírány mohly být pouze úroky. Poslední, tedy čtvrtý vklad, činil 41 korun a 7 haléřů. Jednalo se o výletní fond.⁸⁰

Kromě výše zmíněných vkladních knížek byla škola majitelem státní obligace v ceně 100 korun, která vznikla z pozůstalosti desátkové výbavy. Nebyla přesně stanovená pravidla na využívání úroků z této částky. V kronice je však uvedeno, že tyto finance využívali předchůdci školního kronikáře, tedy František Zapletal a Jan Loyka, pro své potřeby. Kronikář o tomto faktu píše: „...pravívali, že právem, poněvadž prvnější (František Zapletal) jako spoluzakladatel ze svých vlastních peněz na tuto obligaci přispíval.“⁸¹

⁷⁶ BARTOŠ,J. – SCHULZ,J. – TRAPL,M.: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. svazek VI. Ostrava: Profil, 1978, s. 108.

⁷⁷ SOKA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventurní číslo: 2.

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ Tamtéž.

Dne 29. listopadu 1902 se konaly doplňovací volby do místní školní rady. Po šesti letech z rady vystoupil Jan Hanzlík, Josef Husička a Jan Nop. Nově byl zvolen Čeněk Gálíček, Vincenc Štěpánek a František Zemský. Předsedou se stal Theodor Mayer a místopředsedou Vincenc Gálíček. V říjnu byl zvolen i zástupce učitelů ve školní radě, kterým se stal Jan Kubiček. Školní rozpočet na rok 1903 byl stanoven na 3250 korun. Byl o 180 korun vyšší, než na rok 1902. V listopadu se ještě konaly volby do obecního zastupitelstva, z nichž jako starosta vyšel Alois Hacar, místní lékař.⁸²

Školní kronika uvádí výsledky z každoročních vizitací c.k. okresního dozorce Josefa Šikoly. Výsledek těchto vizitací je vždy stejný – stav školy je shledán jako uspokojivý. V roce 1903 byl Josef Šikola vyznamenán rytířským řádem císaře Františka Josefa I. za zásluhy ve školní službě. Roku 1908 poprvé provedl kontrolu školy c.k. okresní dozorce Vladimír Janků. Roku 1914 zastával tuto funkci Ferdinand Vaněk, který ale roku 1915 zemřel na zánět slepého střeva. Jeho nástupcem byl jmenován Vilém Šalek.⁸³

V roce 1902 jednala místní školní rada o zřízení dívčí měšťanské školy. Důvodem byl vysoký počet dětí. Výnosem c.k. zemské školní rady ze dne 14. července 1905 bylo zřízení této měšťanské školy povoleno. Tato škola spadala pod správu ředitele chlapecké měšťanské školy. Otevřením dívčí měšťanské školy došlo ke zredukování smíšené šestitřídní obecné školy na smíšenou pětitřídní školu. První třída této měšťanské školy byla otevřena ve školním roce 1905/06. Tím byla zároveň zrušena VI. třída obecné školy. Nová školní budova byla vysvěcena 17. září 1906. Do té doby byly třídy dívčí měšťanské školy umístěny v obecné škole.⁸⁴

Roku 1905 byl přijat *Definitivní řád školní* prostřednictvím zákona č. 159/1905. Podle něho se povinnými předměty na obecných školách staly: náboženství, čtení a psaní, jazyk vyučovací, počty, základy přírodopisu a přírodopytu, zeměpis, dějepis, kreslení, zpěv, ženské ruční práce tělocvik, který byl ovšem povinný pouze pro chlapce.⁸⁵

Výnos c.k. zemské školní rady ze dne 15. září 1905 povolil zřídit paralelní třídu při první a páté třídě. Na školní rok 1906/07 byla povolena paralelka při druhé třídě a zároveň byly ponechány paralelky při první a páté třídě. Výnosem ze dne 9. srpna 1907 byla ponechána paralelka při druhé třídě a byla zároveň zřízena paralelka při třetí třídě. V následujících letech

⁸² SOKA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 2.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ Tamtéž.

⁸⁵ TOPINKA, Jiří a kol.: *Příspěvek k pořádání školských fondů*. In.: Archivní časopis, 2008. č. 2. s. 86.

byly pravidelně zřizovány u různých tříd paralelky. Třídy, pro které nebylo místo v budově školy, byly umístěny do budovy dívčí školy.⁸⁶

Dne 2. prosince 1908 bylo na příkaz c.k. zemské školní rady celou školou slaveno šedesátileté výročí panování císaře Františka Josefa I. Slavnost se odehrávala v I. třídě dívčí školy a probíhala následovně. Theodor Pala pronesl řeč o životě císaře, pak jeden žák a jedna žákyně recitovali básně „Ty králi náš“ a „Den 2. prosinec“. Poté IV. třída zpívala vlasteneckou píseň a další děti recitovaly básně. Při poslední básni se v krojích seskupily do živého obrazu. Nakonec bylo císaři provoláno třikrát sláva a zapěna rakouská hymna.⁸⁷

Roku 1911 byl nadučitel Jan Kubiček, který tento úřad zastával od roku 1891, na vlastní žádost ze zdravotních důvodů dán na dočasný odpočinek a na místo nadučitele nastoupil Josef Horák. Ve školní kronice se o Janu Kubíčkově píše: *„Byl svým podřízeným a vůbec každému vždy dobrým a upřímným rádcem. Svým milým chováním a bodrou povahou získal si záhy srdce každého. Těšil se všeobecné úctě u všech občanů, kteří z velké části jsou jeho odchovanci a vždy vděčně a v nejlepším na něho vzpomínají. Zajisté všichni, kteří za něho na této škole působili, mají na něho vzpomínky nejlepší.“*⁸⁸

Roku 1912 byl dekretem c.k. zemské školní rady ustanoven novým nadučitelem Leopold Veselý.⁸⁹

Roku 1911 vydala c.k. zemská školná rada sdělení, že všichni moravští učitelé mají dne 2. prosince uspořádat dětský den. Toto datum bylo stanoveno proto, že je to památný den císaře, který měl děti velmi rád. Z tohoto důvodu bylo 2. prosince nešlo do školy na všech školách na Moravě. Na základě tohoto rozhodnutí uspořádala obecná škola s měšťanskou školou za součinnosti místní školní rady, obecního představenstva, farního úřadu a zástupce velkostatku dne 2. a 3. prosince 1911 „Dětský den“. Výtěžek měl být věnován ve prospěch *České zemské komise pro ochranu dítek a péči o mládež v markrabství Moravském*. Na programu byly zpěvy různých písní, tělocvičné produkce, různé hry a tance v národním kroji. Po odečtení výloh bylo celkem vybráno 227 korun 69 haléřů.⁹⁰

Návštěvníkům se tato akce tak líbila, že se obě školy rozhodly 13. a 14. ledna 1912 uspořádat „Dětskou slavnost“ ve prospěch chudých žáků. Po odečtení výdajů na tuto akci zbylo 54 korun 82 haléřů. K tomu městská rada přidala 30 korun, takže konečná částka činila

⁸⁶ SOKA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 2.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ Tamtéž.

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ Tamtéž.

84 korun 82 haléřů. Chlapecká měšťanská škola z tohoto obnosu získala 21 korun 20 haléřů a zbytek, tedy 63 korun 62 haléřů zbylo pro obecnou školu. Dámská beseda následně věnovala dalších 20 korun pro chudé děti obecné školy. Za celou částku, tedy 86 korun 32 haléřů, bylo pro tyto děti nakoupeno oblečení. V následujících letech se podobné akce opakovaly.⁹¹

Roku 1912 byla obnovena místní školní rada. Jejím předsedou se stal Alois Görlich, místopředsedou Jan Jošt.⁹²

Dne 25. června 1913 se na okresní konferenci učitelů obecných a měšťanských škol konala volba zástupce učitelů do c.k. okresní školní rady. Osm let byl tímto zástupcem Leopold Veselý, který tentokrát kandidaturu nepřijal. Novým zástupcem byl tedy zvolen Antonín Telička.⁹³

Dne 28. června 1914 byl v Sarajevu spáchán atentát na následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este a jeho manželku. Tato událost se stala příčinou první světové války.⁹⁴ Rakousko – Uhersko vyhlásilo Srbsku válku 28. Července 1914. V příštích dnech přistoupily do války proti Rakousku – Uhersku Rusko, Francie, Velká Británie, Belgie a Černá Hora. Na straně Rakouska – Uherska bylo Německo a později i Turecko a Bulharsko.⁹⁵

Dne 1. srpna 1914 byla vyhlášena všeobecná mobilizace, podle které byli všichni muži do 42 let povoláni do zbraně. Z učitelů obecné školy nastoupili vojenskou službu Josef Horák, Jaroslav Pinkava, Věkoslav Horáček, František Dragon a František Spisar. Josef Horák a Jaroslav Pinkava byli na určitou dobu pro nemoc za služby osvobozeni.⁹⁶

Roku 1915 byl jako člen domobrany povolán do války také učitel závěrečné třídy Pavel Silnoušek. K 1. dubnu pominuly zdravotní problémy Jaroslava Pinkavy a byl tedy také povolán k vojsku. V tomto roce byla téměř u všech tříd obecné školy zřízena také paralelní třída. Díky odchodům učitelů do války zůstalo na devět tříd pouze pět učitelů. Od 12. února 1916 byl k vojsku povolán také učitel Gajdušek.⁹⁷

Učitelé obecné školy zaujímali ve vojsku následující funkce. Josef Horák byl rezervním kadet – aspirantem c. a k. pěšího pluku číslo 20. Jaroslav Pinkava byl záložním vojínem c. a k. pěšího pluku číslo 54. Od 1. dubna 1915 byl přidělen mysliveckému praporu číslo 16.

⁹¹ SOKA Přerov, Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 2.

⁹² Tamtéž.

⁹³ Tamtéž.

⁹⁴ BĚLINA, Pavel a kol.: *Dějiny země Koruny české II*. Praha, Litomyšl: Paseka, 1995, s.139.

⁹⁵ KVAČEK, Robert: *České dějiny II*. Praha: SPL-Práce, 2002, s. 86.

⁹⁶ SOKA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 2.

⁹⁷ Tamtéž.

Nedlouho po nástupu do vojenské služby byl poslán na bojiště, kde se podle školní kroniky účastnil mnoha bitev. Kronika také uvádí, že v bojích, které se odehrály 18. a 19. července u Zalezci, utrpěl prapor, jehož členem byl učitel Pinkava velké ztráty. Po této bitvě byl Jaroslav Pinkava více než dva měsíce považován za mrtvého. Později však přišel jeho dopis z Kyjeva, kde byl držen v zajetí.⁹⁸

Věkoslav Hrbáček byl záložním zástupcem kadeta c. a k. pluku číslo 77. V prosinci 1914 se účastnil bojů v Karpatech. Na Štědrý den mu byly v bitvě u Lupkovského průsmyku prostřeleny obě nohy. Do 1. května roku 1915 byl v nemocnici. Poté byl jako poručík poslán opět na bojiště. Účastnil se dobývání Lvova a Lublinu.⁹⁹

František Dragon, záložní vojín c. a k. pluku číslo 54 byl přidělen rezervní nemocnici v Hranicích, kde sloužil po dobu jednoho roku. Poté převelen k hlídkové setnině číslo 14 do Kateřinek.¹⁰⁰

František Spisar byl dobrovolníkem zeměbranceckého pluku číslo 13 a působil v dobrovolnické škole v Opavě.¹⁰¹

Pavel Silnoušek byl jako člen domobrany odveden v listopadu 1914. Od 15. ledna 1915 nastoupil vojenskou službu u 54. pluku, později sloužil u 13. domobranceckého pluku v Olomouci.¹⁰²

Kronikář školní kroniky upozorňuje první rok války na zhoršení docházky do školy. K tomuto problému píše: „*Mnozí rodiče využili válečného stavu a neposílali děti do školy vůbec a tyto se potulovaly, žebraly.*“¹⁰³ S dalšími roky války se počet žáků, kteří nenavštěvovali školu, zvyšoval. Hlavními důvody byly polní práce, nedostatek obuvi a oblečení.¹⁰⁴

Z důvodu války byla po učitelích a žácích požadována určitá práce navíc. Jednalo se různé podpůrné práce pro vojsko. Děvčata šila a pletla různé oděvy pro vojíny, menší žačky vystříhovaly papírové vložky do bot a sbíraly a sušily ostružinové listí. Chlapci sbírali šišky, kovové součástky, plátno, vlnu a bavlnu. Ve škole se pořádala také peněžní sbírka pro dobročinné válečné účely, jejíž výtěžek činil 366 korun a 33 haléřů.¹⁰⁵

⁹⁸ SOKA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 2.

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² Tamtéž.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ Tamtéž.

¹⁰⁵ Tamtéž.

Od roku 1915 byly mezi žáky pravidelně pořádány sbírky pro sirotky, Červený kříž, pro vojáky na Vánoce a podobně.¹⁰⁶

Od 5. května 1916 bylo v Tovačově vytvořeno shromaždiště I. vojenského sboru. Byli sem odesíláni vojáci asi od šestnácti pluků. Byli zde vycvičeni, vyzbrojeni a následně odesíláni k plukům nebo na frontu. Původně bylo těchto vojáků asi tisíc, ale následně byl jejich počet navýšen až na tři a půl tisíce. Byli ubytováni v panských dvorech, továrnách, Sokolovně a dívčí škole. Tato situace vedla k problémům s nedostatkem potravin v Tovačově. Vojenské velitelství se prý snažilo zabránit tomuto problému tím, že zakázalo vojákům nakupovat. Kronikář však uvádí, že tento zákaz byl úplně marný a dále do města každodenně přijížděly až stovky cizích osob.¹⁰⁷

Od 8. února 1916 musela být podle nařízení c. a k. vojenského velitelství pro vojsko uvolněna také chlapecká škola. Byla zabráná do 25. března. Budova dívčí školy byla vojskem užívána až do 15. května 1916. Ani pak se v ní ale neobnovilo vyučování, protože byl nedostatek učitelů.¹⁰⁸

V prosinci roku 1916 nabídly Ústřední mocnosti mírová jednání. Byla to však spíše jen politická taktika, protože Německo chtělo válku naopak vystupňovat. Rakousko – Uhersko bylo však v této době již značně vyčerpané a ukončení války nebylo jeho novému panovníkovi proti mysli. Dne 21. listopadu totiž 1916 zemřel František Josef I. a na trůn nastoupil Karel I., jeho synovec. Karel I. omezil vliv vojenského vedení a začal alespoň částečně obnovovat politický život.¹⁰⁹ Ve dny jmenin a narozenin zemřelého císaře byly školou pořádány slavnosti. Na oslavu nastoupení na trůn císaře Karla I. byla žáky ve školní zahradě zasazena lípa.¹¹⁰

Vítězné dny našich vojsk byly považovány za slavnostní a konaly se proto sbírky na různé válečné fondy, které byly organizovány školou. Ve školním roce 1916/17 bylo takto vybráno 256 korun 79 haléřů.¹¹¹

Roku 1917 byla pro chudé žáky zřízena válečná kuchyně. V této kuchyni dostávali žáci třikrát týdně hustou polévku. V roce 1917 jich toto zařízení navštěvovalo osmdesát. Rok 1917 je ve školní kronice označen jako rok hladu a bídy pro učitele. V kronice jsou uvedeny částky,

¹⁰⁶ SOkA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 2.

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ KVAČEK, Robert: *České dějiny II*. Praha: SPL-Práce, 2002, s. 92.

¹¹⁰ SOkA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 2.

¹¹¹ Tamtéž.

kteře byly učitelům v tomto roce vyplaceny v porovnání s cenami jednotlivých surovin. Podle těchto záznamů dostávali učitelé na obecné škole měsíční plat ve výši od 97 do 191 korun, jedna učitelka dostala 305 korun a správce školy 316 korun 73 haléřů. Metr látky stál ve stejné době 400 korun, boty 500 korun. Co se týče potravin, pak kronika uvádí, že jeden kilogram mouky stál 12 – 15 korun, uzené maso 50 korun, sádlo 100 korun a brambory 3 koruny. Čočka, hrách, mýdlo, svíčky a mnoho dalších věcí prý nebylo k dostání vůbec.¹¹²

Dne 28. října 1918 vzniklo samostatné Československo. Této významné události však předcházelo ještě několik významných okamžiků. Dne 6. ledna 1918 bylo českým poslanci vydáno prohlášení nároku na státní samostatnost, které bylo později nazváno Tříkrálová deklarace. V zářij ustavila Česká národní rada prozatímní vládu. Tato prozatímní vláda měla tři členy: Tomáše Garrigua Masaryka jako prezidenta, předsedu vlády a ministra financí, Eduarda Beneše jako ministra zahraničí a Milana Rastislava Štefánika jako ministra vojenství. Základním programovým dokumentem této vlády se stalo Prohlášení nezávislosti československého národa, známé jako Washingtonská deklarace, které bylo zveřejněno 18. října 1918. Toto prohlášení načrtlo budoucí politický systémy Československa založený na demokracii a uznání lidských práv a svobod.¹¹³

V záznamu o školním roce 1918/19 je ve školní kronice uvedeno toto: „*Školní rok tento byl pro Čechy radostným. Dne 28. října 1918 prohlášen byl samostatný Československý stát. Při slavnosti školní důležitý tento státní akt byl ve třídách řídícím učitelem a třídními vysvětlen.*“¹¹⁴ Oslava vzniku samostatného Československého státu se konala v sokolovně. Slavnostní proslov zde pronesl správce školy Leopold Veselý. Pořádaly se také oslavy zvolení prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka. Byly sázeny lípy svobody a slaveny dny Komenského a Husa. Kronikář píše: „*Na škole zavládl duch volnosti a svobody. Nařízení a výnosy nových úřadů vykonávány všemi členy sboru s láskou, oddaností a vlasteneckou horlivostí.*“¹¹⁵

V únoru roku 1919 se z ruského zajetí vrátil po třech a půl letech učitel Jaroslav Pinkava. Od 1. května začal opět učit na obecné škole. Byl to jediný učitel, který se po válce vrátil zpět na obecnou školu.¹¹⁶

Dne 15. června 1919 se v Tovačově konaly poprvé obecní volby podle nového zákona. Volit šli všichni, tedy muži i ženy, ve věku od jednadvaceti let. Kandidovalo celkem šest

¹¹² SOkA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 2.

¹¹³ KVAČEK, Robert: *České dějiny II*. Praha: SPL-Práce, 2002, s. 96.

¹¹⁴ SOkA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 2.

¹¹⁵ Tamtéž.

¹¹⁶ Tamtéž.

stran. Byli to národní demokraté strana, Dělnická strana (dočasně odloučena od Sociálně demokratické strany), republikáni, sociální demokraté a živnostníci. Starostou byl v těchto volbách zvolen Jan Kubiček, který kandidoval za národní demokraty.¹¹⁷

Druhé výročí samostatnosti Československa bylo oslavováno v Sokolovně. Slavili ho zde žáci obecné školy i měšťanských škol společně. Programem oslav byly zpěvy písní a recitace vhodných básní. O významu dne zde promluvil učitel Albert Pokorný a správce školy. Na náměstí byl tábor lidu, který pořádala sociálně demokratická organizace. Zde měl proslov Leopold Veselý.¹¹⁸

Ve školním roce 1919/20 byla obnovena místní školní rada. Zástupcem učitelů byl zvolen Jaroslav Pinkava. Obecním zastupitelstvem byli zvoleni Alois Görlich, František Novák, Vaculík, Josef Krevňák a František Palčík. Předsedou byl opět zvolen Alois Görlich, místopředsedou Josef Krevňák.¹¹⁹

Školní rok 1919/20 byl pro učitele velmi významný. Dosáhli uznání svých dlouhodobých požadavků, a to v tom, aby učitelé byli postaveni naroveň státních úředníků. V tomto školním roce požádal správce školy Leopold Veselý o odchod do výslužby a odešel na dovolenou. Prozatímně se správcem školy stal František Masařík. Leopold Veselý byl dán na trvalý odpočinek až 1. května 1921. Výnosem zemské školní rady z 12. září byl František Masařík zvolen novým správcem školy.¹²⁰

Dne 28. října tohoto školního roku, stejně jako v letech následujících, se konaly oslavy vzniku republiky. Proslov pronesl učitel Hrbáček, opět se zpívaly písně a recitovaly básně. Připomenut byl také den smrti Jana Amose Komenského, tedy 15. listopad. V tento den se konalo dětské představení v Sokolovně, kde děti sehrály hru „Pro tatíčka Masaryka“.¹²¹

Dne 16. února 1921 probíhalo první sčítání lidu v Československu. Sčítacími komisaři byli jmenováni následující učitelé: Masařík, Pinkava, Vilímek, Zubáník, Křenovská a Barvík, revizorem byl Hrbáček a Pokorný.¹²² Podle tohoto sčítání žilo v Tovačově 3052 obyvatel, z nichž 2983 bylo Čechů a 4 Němci.¹²³

¹¹⁷ SOKA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 2.

¹¹⁸ Tamtéž.

¹¹⁹ Tamtéž.

¹²⁰ Tamtéž.

¹²¹ Tamtéž.

¹²² Tamtéž.

¹²³ BARTOŠ, J. – SCHULZ, J. – TRAPL, M.: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. svazek VI. Ostrava: Profil, 1978, s. 108.

V listopadu 1921 došlo k rozpuštění místních a okresních školních rad a byly nařízeny volby, které se měly uskutečnit podle nových zákonů. Z těchto voleb vzešel jako předseda místní školní rady ředitel Antonín Postupa a místopředsedou se stal Alois Görlich.¹²⁴

Roku 1921 byl učitelům k drahotnému příplatku poskytnut ještě přídavek nákupní a nouzový, který se počítal podle hodnotných tříd a počtu členů rodiny. Zároveň byly zřízeny tzv. státní nákupny potřeb ošacovacích, a to v každém okresním městě. Tyto nákupny se však prý neosvědčily, protože pro učitele zbývalo jen přebrané zboží.¹²⁵

Mezi dětmi byly od tohoto roku pořádány sbírky pro Masarykovu ligu, které podle kroniky vždy vynesly poměrně vysoký výtěžek. Chudí žáci si nemohli dovolit nákup knih a školních potřeb. Tyto věci jim byly zakupovány z prostředků fondu pro chudé. V zimě se konala „Akce Amerika dětem“, při které byla chudým dětem rozdávána polévka a kakao.¹²⁶

Zákonem ze dne 20. prosince 1921 došlo ke změně učitelských platů. Od 1. ledna 1922 byl nákupní a nouzový příplatek snížen o třicet procent. Ostatním státním úředníkům tyto příplatky sníženy nebyly. Učitelé s tímto rozhodnutím nebyli samozřejmě spokojeni. Na učitelských schůzích se dokonce jednalo i o stávce. Nakonec bylo rozhodnuto, že se učitelská organizace bude snažit o změnu cestou zákona. Kromě tohoto snížení byly uzákoněny také srážky ve výši osm procent na penzijní fond a dvacet pět procent jako daň z příjmů.¹²⁷

Na jarním zasedání Národního shromáždění roku 1922 byl přijat paritní zákon pro učitele jako náhrada za prosincové křivdy. Podle tohoto zákona byli učitelé měšťanských škol zařazeni do vyšší skupiny. Na tomto zasedání byl přijat také školský zákon, který prý nepřinesl velké změny. Od 1. června 1922 došlo ke zvýšení platů učitelů. V říjnu jim bylo zpětně za uplynulých pět měsíců vyplaceno těch stržených třicet procent. Následně jim byly vypláceny nouzové a nákupní přídavky v plné výši.¹²⁸

V úterý 7. března 1922 byly ve škole slaveny sedmdesáté druhé narozeniny prezidenta Masaryka. Slaveny byly opět zpěvem písní a recitací vlasteneckých básní. Nakonec byla zpívána hymna.¹²⁹

¹²⁴ SOkA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 2.

¹²⁵ Tamtéž.

¹²⁶ Tamtéž.

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ Tamtéž.

¹²⁹ Tamtéž.

Roku 1922 byl ustaven nový okresní školní výbor. Předsedou se stal okresní hejtman K. Bočan. První schůze se konala 26. dubna. V srpnu se konala nová volba zástupce učitelů do místního školního výboru. Místo učitele Pinkavy byl zvolen řídící učitel Masařík.¹³⁰

Od roku 1922 se sbírka na dětský den již nevykonávala ve škole. V tomto roce se poprvé uskutečnila tak, že děti po slavnosti vložili dárek do pokladničky vyvěšené na radnici.¹³¹

Výnosem zemské školní rady ze dne 30. listopadu 1922 bylo na obecné škole povoleno vyučování československého náboženství, a to ve třech skupinách po jedné hodně týdně.¹³²

V prosinci 1922 opět vyšel zákon o úpravě platů všech státních úředníků. Podle něho od 1. ledna 1923 se základní plat zvýšil o sedmdesát pět procent, ale všechny přídavky se snížily.¹³³

Dne 27. března 1923 byla výnosem ministra školství zavedena povinná osmiletá školní docházka. Dalším důležitým výnosem ministerstva školství v tomto roce byl výnos ze dne 11. dubna, kterým byly určeny učební osnovy občanské nauky a výchovy, která byla zavedena do škol začátkem školního roku 1923/24. Tímto školním rokem byly zavedeny také ruční práce pro chlapce.¹³⁴

Dne 16. září 1923 se konaly obecní volby. V těchto volbách zvítězila lidová strana, která získala 458 hlasů a tím 10 mandátů. Starostou se stal řídící učitel Masařík.¹³⁵

V záznamu ve školní kronice ze školního roku 1923/24 je podrobně popsán incident, který se odehrál 2. února roku 1924. Toho dne byly rozdávány školní zprávy. Žáci V. třídy Vrána, Hanzlík a Doležel nepřišli do školy. Když se pozdě dostavili pro školní zprávy, chovali se podle záznamu v kronice velmi drze. Učitel Jaša je prý přiměřeně potrestal. Za tento trest se prý chtěli značně klerikální rodiče nekatolickému učiteli pomstít. Kromě toho, že podali stížnost správci školy, tak si stěžovali i u poslance Navrátila, který následně u ministra vyučování žádal vyšetření této záležitosti. K tomuto vyšetřování se dostavil okresní inspektor V. Šálek. Nakonec vyšlo najevo, že většinu si děti i rodiče vymysleli. Učitelu byla udělena výtka. Kronika popisuje v této souvislosti ještě případ, kdy ředitel kůru podal stížnost na učitele za to, že vyučoval děti hře na housle. Děti nechtěly k řediteli kůru chodit, protože je prý málo naučil a učitel je navíc vyučoval zcela bezplatně. Vyšetřování dopadlo ve prospěch

¹³⁰ SOkA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 2.

¹³¹ Tamtéž.

¹³² Tamtéž.

¹³³ Tamtéž.

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ Tamtéž.

učitele. Podle záznamu v kronice „*oba případy svědčí o zášti rodičů arcikatolických proti učitelům nekatolíkům.*“¹³⁶ Kronika též uvádí, že se na Moravě staly případy, že byly učitelé udáni katolíky kvůli tomu, že učí o Husovi, papeži Janu XXIII. a Janu Nepomuckém a byli za to odsouzeni.¹³⁷

V pondělí 23. června odjeli žáci vyšších tříd do Kojetína, aby tam uvítali prezidenta Masaryka. Kronika o této události píše: „*Uvítání bylo slavné, leč velmi krátké, vlak jel pouze velmi zvolna nádražím. Všude, kam pan prezident zavítal, byl nadšeně vítán. Svědčí to o jeho váženosti, již se těší u lidu.*“¹³⁸

Ve školním roce 1924/25 se kvůli roztržce v církvi, která spočívala v tom, že jedna větev se značně přiklání k pravoslaví, nevyučovalo československému náboženství.¹³⁹

Dne 20. února 1925 se místní školní rada usnesla, že se v tomto roce povede oddělené účetnictví pro obecnou a měšťanskou školu. Tato schůze místní školní rady byla poslední v tomto složení. Nové volby se konaly v květnu. Předsedou se stal řídící učitel a starosta Masařík.¹⁴⁰

Obecná škola v Tovačově pořádala 7. března 1925 oslavy k příležitosti sedmdesátých pátých narozenin prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka. Již od 6. března byly na veřejných a úředních budovách vyvěšeny prapory. Opět proběhly zpěvy písní a recitace básní. Poté byly žákům rozdány brožury o Masarykovi a následně byla uspořádána sbírka na Masarykovu tuberkulózní ligu, která vynesla 77 korun. Obec k tomu přidala dalších 200 korun.¹⁴¹

Od 1. července dostávala správa školy platy pro učitele poštovní spořitelnou. Platební seznamy byly předkládány účetnímu oddělení zemské politické správy v Brně.¹⁴²

Roku 1926 byly ministerstvem poprvé zavedeny pololetní prázdniny. Byly stanoveny na 1. a 2. února. V kronice je uvedeno: „*Povídalo se, že vláda chtěla vyhověti lidovcům, aby svátek 2. února nebyl vyučováním zneuctěn.*“¹⁴³ Jednalo se o svátek uvedení Páně do chrámu.

Usnesením místní školní rady ze dne 22. února 1926 byly ve škole zavedeny lékařské prohlídky všech žáků. Tyto prohlídky prováděl obvodní lékař MUDr. Škrobal, a to

¹³⁶ SOKA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 2.

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ Tamtéž.

¹³⁹ Tamtéž.

¹⁴⁰ Tamtéž.

¹⁴¹ Tamtéž.

¹⁴² Tamtéž.

¹⁴³ Tamtéž.

za poplatek 5 korun za jednoho žáka ročně. Při těchto prohlídkách docházelo také k vážení a měření žáků.¹⁴⁴

Školní inspektor V. Šalek se vzdal tohoto úřadu. Důvodem byl jeho vysoký věk. Místo něho byl inspektorem jmenován prof. Dr. Josef Rozhold z učitelského ústavu v Přerově.¹⁴⁵

Dne 17. června 1926 přijalo Národní shromáždění zákon, který upravoval platy státních zaměstnanců. Tím došlo ke zrušení drahotných přídavků.¹⁴⁶

Z podnětu Sokola, Národní jednoty, Osvětového svazu a hasičského sboru se 27. června 1926 konala v Tovačově oslava stých narozenin Arnošta Förchtgotta Tovačovského. Probíhala současně s oslavou třicetiletého trvání chlapecké měšťanské školy. Na této oslavě šel průvod od školy na náměstí. V průvodu byli žáci měšťanských škol, hudba, lidé v národních krojích, představenstvo obce, místní školní rada, dřívější i nynější učitelé, členové Sokola, čtenářský spolek z Troubek a hasičské sbory z Tovačova i okolí. Odpoledne měl v Sokolovně představení mužský sbor Moravan z Kroměříže a poté byla volná zábava. Této slavnosti se neúčastnila lidová strana a farní úřad, protože nepovažovali za vhodné vyvěšení praporu z budovy, která sousedí s farní budovou.¹⁴⁷

Dne 1. srpna 1926 všel v platnost nový zákon o nemocenském pojištění učitelů. Podle tohoto zákona platil polovinu pojistného stát a polovinu učitel. Od 1. července musí školníci platit pojištění pro případ invalidity a stáří.¹⁴⁸

Od 31. srpna 1927 odešel řídící učitel František Masařík na vlastní žádost na odpočinek. Ve škole působil třináct let jako učitel a dalších šest let jako řídící učitel. Kronika k této události uvádí: „*Nebyl se školními poměry spokojen, odchází rád ze školy jako jeho předchůdce.*“¹⁴⁹ Na počátku školního roku 1927/28 byl na jeho místo prozatímně dosazen Stanislav Kubíček. Výnosem zemské školní rady moravské ze dne 12. března 1928 byl definitivním řídícím učitelem na zdejší škole ustanoven Theodor Pala, a to s platností od 1. září 1928.¹⁵⁰

Po inspekci provedené roku 1927 došla místní školní radě výzva od okresního školního výboru. Tato výzva apelovala na to, aby byl učitelům postaven činžovní dům, zřízena školní kuchyň, opatřen šicí stroj a aby místní školní rada vážně přemýšlela o stavbě nové tělocvičny.

¹⁴⁴ SOkA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 2.

¹⁴⁵ Tamtéž.

¹⁴⁶ Tamtéž.

¹⁴⁷ Tamtéž.

¹⁴⁸ Tamtéž.

¹⁴⁹ Tamtéž.

¹⁵⁰ Tamtéž.

Obecní zastupitelstvo se v roce až 1930 rozhodlo věnovat 150 000 korun na stavbu nové tělocvičny, a to z důvodu vyjádření úcty k osmdesátým narozeninám prezidenta Masaryka.¹⁵¹

V říjnu 1927 se konaly obecní volby. K těmto volbám bylo podáno sedm kandidátek a celkem bylo odevzdáno 1496 hlasů. Vyhrála Československá strana lidová s 448 hlasy, na druhém místě se umístila kandidátka Národní demokracie a Národního sdružení dělníků, na třetím místě se umístila společná kandidátka Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu a Domoviny domkařů a malorolníků, která byla následována Československou stranou národně sociální, Československou živnostensko-obchodnickou stranou středostavovskou, Dělnickým volebním sdružením a na posledním místě se s šedesáti šesti hlasy a jedním mandátem umístila Komunistická strana. Starostou se po těchto volbách stal František Dvořák, člen Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu.¹⁵²

Roku 1928 se konaly nové volby do místní školní rady. Předsedou se stal Jakub Haupt a místopředsedou František Poštulka.¹⁵³

Od konce roku 1930 zasáhla velmi citelně i Československo světová hospodářská krize. Tato krize postihla průmysl i zemědělství a měla těžké sociální důsledky. Velmi vážně poznamenala každodenní život.¹⁵⁴ Krize přinesla Tovačovu vysokou míru nezaměstnanosti. Ve škole se projevila tím, že docházelo k zajišťování stravování chudých žáků.¹⁵⁵

Ministerstvo školství vydalo 6. května 1930 výnos, kterým určilo osnovy pro obecné školy. Díky těmto osnovám se sjednotila výuka žáků na obecných školách a novým vymezením učiva bylo každému žákovi umožněno „*aby prošel všemi stupni obecné školy a podle svých schopností nabyt soustavného a uceleného základního vzdělání.*“¹⁵⁶ Platnost těchto osnov byla stanovena na dobu tří let. V Přerově byly následně konány schůze, které se týkaly rozvržení učiva podle těchto nových osnov.¹⁵⁷

Ve školním roce 1930/31 bylo na tovačovské škole poprvé ustaveno rodičovské sdružení. Jeho předsedou byl zvolen ing. Preček. Obecnou školu zastupoval řídící učitel Theodor Pala a učitelka Emilie Skřenková.¹⁵⁸

¹⁵¹ SOkA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 2.

¹⁵² Tamtéž.

¹⁵³ Tamtéž.

¹⁵⁴ KVAČEK, Robert: *České dějiny II*. Praha: SPL-Práce, 2002, s. 120.

¹⁵⁵ SOkA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 2.

¹⁵⁶ Tamtéž.

¹⁵⁷ Tamtéž.

¹⁵⁸ Tamtéž.

Ve školním roce 1931/32 pořídila místní školní rada pro obecnou školu radiový vysílač a dva ampliony značky Este. Podle tehdejšího ředitele to byla významná výchovná pomůcka.¹⁵⁹

V říjnu 1932 se konaly nové volby do obecního zastupitelstva. Starostou se stal Alois Rozehnálek z republikánské strany.¹⁶⁰

Od 15. března 1933 odešel na zdravotní dovolenou řídící učitel Theodor Pala, kterého v jeho funkci zastoupil Věkoslav Hrbáček. Od 1. září byl však Theodor Pala výnosem zemské školní rady propuštěn do penze.¹⁶¹

V květnu 1933 proběhly volby do místní školní rady. Jejím předsedou se stal Josef Malík a místopředsedou František Poštulka.¹⁶²

Od školního roku 1933/34 se, podle výnosu ministerstva školství a národní osvěty ze dne 10. prosince 1932, začalo ve školách používat nových jednotných tvarů latinského písma.¹⁶³

Podle výnosu ministerstva školství a národní osvěty z 10. července 1933 byly zavedeny nové osnovy pro obecné školy, podle kterých se učilo od počátku školního roku 1934/35. Na základě této změny se učitelé účastnili několika seminářů. Nové osnovy měly za cíl jednotnost výchovy a vzdělávání na obecných školách a zároveň měly zaručit každému průměrně nadanému žáku, aby prošel všemi stupni obecné školy a nabyt uceleného základního vzdělání.¹⁶⁴

Krise se projevovala čím dál více. Na základě toho zavedlo rodičovské sdružení od 5. února 1934 stravování chudých žáků. To bylo založeno na tom, že ve školní jídelně měšťanské školy vařily členky sdružení polévky pro tyto žáky. Polévka se rozdávala vždy o přestávce v 10 hodin. Z obecné školy dostávalo tuto polévku přes sto dětí. Z měšťanské školy dostával tuto polévku zhruba stejný počet žáků. Tato akce trvala až do 21. dubna. Podobné akce se opakovaly i v následujících letech.¹⁶⁵

Roku 1937 se konaly nové volby do místní školní rady. Většina členů nové školní rady byla stejná jako v minulém období. To bylo považováno za dobré, protože v minulém období se místní školní rada zasloužila o to, že byla upravena tělocvična, kterou využívala obecná i měšťanská škola, byla zakoupena nová kamna a byly zřízeny splachovací klosety a vodovod.

¹⁵⁹ SOkA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 2.

¹⁶⁰ Tamtéž.

¹⁶¹ Tamtéž.

¹⁶² Tamtéž.

¹⁶³ Tamtéž.

¹⁶⁴ Tamtéž.

¹⁶⁵ Tamtéž.

Výnosem ministerstva školství a národní osvěty z 10. března 1938 byly vydány osnovy branné výchovy na obecných a měšťanských školách. Byla zřízena školní protiletcecká ochrana.¹⁶⁶

Těžké časy v československých dějinách nastaly opět na podzim roku 1938. Němci žádali české pohraničí. Britský ministerský předseda Chamberlain se po rozmluvě s Hitlerem dohodl 18. září s francouzskou vládou na tom, že společně vyzvou československou vládu ke splnění Hitlerova požadavku. Stalo se tak 19. září nótou, která po Českoslovesku nařizovala vzdát se oblastí, kde žije více, než 50% Němců. Tato událost vyvolala velké vzrušení v české společnosti, byly pořádány demonstrace a výzvy. Vláda i prezident nótu nejprve odmítli, ale po dalším nátlaku ji 21. září 1938 přijali. Následně vláda podala demisi. Protestní hnutí, které bylo rozhodnuté bránit Československo přerostlo 22. září v generální politickou stávkou. Do čela nové úřednické vlády byl postaven generál Jan Syrový a 23. září byla vládou vyhlášena všeobecná mobilizace. Avšak konference v Mnichově konaná 29. září 1938 přinesla Československu povinnost odstoupení pohraničního území Německu.¹⁶⁷

Při mobilizaci v září 1938 byli z obecné školy povoláni učitelé Jaroslav Kalman, Petr Polášek, Viktor Hýbner a Josef Vrbík. Po obsazení sebraného území se všichni učitelé vrátili zpět do školy.¹⁶⁸

Další rána pro Československo přišla 15. března 1939. Již 14. března na zasedání slovenského sněmu vyhovělo Slovensko Hitlerovým požadavkům a poslanci odhlasovali vznik Slovenského státu. Následně začalo Maďarsko obsazovat Podkarpatskou Rus. Na setkání Hitlera s prezidentem Háchou 15. března 1939 si Hitler vynutil Háchův souhlas s okupací českých zemí.¹⁶⁹

Do Tovačova přijely první oddíly 16. března 1939. Jako první obsadily radnici a poštu. Vojáci byli ubytováni ve škole a někteří i na zámku.¹⁷⁰

Budova školy v Tovačově byla zabrána a využita pro ubytování německého vojska 26. března 1939. Po dohodě s místní školní radou a ředitelstvím měšťanské školy bylo rozhodnuto o polodenním vyučování v budově měšťanské školy. Dopoledne probíhalo vyučování měšťanské školy, odpoledne obecné. Říšské vojsko uvolnilo budovu 13. dubna.

¹⁶⁶ SOkA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 2.

¹⁶⁷ KVAČEK, Robert: *České dějiny II*. Praha: SPL-Práce, 2002, s. 132.

¹⁶⁸ SOkA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 2.

¹⁶⁹ KVAČEK, Robert: *České dějiny II*. Praha: SPL-Práce, 2002, s. 137.

¹⁷⁰ ŠÍREK, Jiří: *Aby nebyli zapomenuti*. Přerov: Svazek obcí mikroregionu Střední Haná, 2005, s. 172.

Následně došlo k jejímu dezinfikování a olejování podlah a od 19. dubna zde bylo obnoveno řádné vyučování.¹⁷¹

Ihned po vzniku protektorátu byla v Přerově vytvořena odbojová organizace Obrana národa, která působila v rámci Sokola. Její činnost spočívala především v šíření ilegálních letáků, novin a zabezpečování zbraní a střeliva.¹⁷²

V červenci roku 1939 utekl do Polska, aby bojoval za svobodu republiky, Ludvík Daněk, který v roce 1944 padl. V té době se stejným záměrem utekl také Arnošt Pecha, který válku přežil a vrátil se zpět. Dne 2. září 1939 byli oba součástí jednotky Ludvíka Svobody v Krakově. Po pádu Polska byla jednotka internována v Sovětském svazu. Oba však byli přesunuti k jednotce Karla Klapálka na Středním východě.¹⁷³

Od 1. září 1939 začaly platit nové osnovy. Byl upraven i rozvrh hodin. Nově trvala jedna vyučovací hodina 45 minut. Počet hodin byl v některých předmětech, například v tělesné výchově, navýšen.¹⁷⁴

Roku 1939 došlo ke změně okresního školního inspektora. Dosavadní inspektor Dr. Josef Rozhold se stal okresním školním inspektorem v Brně a na jeho místo okresního školního inspektora v Přerově nastoupil JUDr. Jindřich Hrbáček, rektorátní komisař při vysoké škole báňské v Příbrami.¹⁷⁵

Na konci záznamu školního roku 1939/40 se ve školní kronice píše, že po dobu války se do ní nesmělo nic zapisovat, byla zapečetěna a schována po celou dobu války. Záznamy z těchto let byly tedy doplněny až po válce.¹⁷⁶

Od 1. března 1940 byl v celé zemi zaveden letní čas a zakázán poslech cizího rozhlasu. Ještě 2. března byl v Tovačově uskutečněn vzpomínkový večer na Jiřího Wolкера a 30. března 1940 uspořádal Sokol propagační běh městem. To byla poslední sokolská akce, protože od 18. dubna 1941 byl Sokol rozpuštěn.¹⁷⁷

Výnosem zemské školní rady odešel 31. března 1940 do penze řídící učitel Věkoslav Hrbáček. Odešel předčasně při odstraňování legionářů z veřejných služeb. Správa školy byla

¹⁷¹ SOkA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 2.

¹⁷² ŠÍREK, Jiří: *Aby nebyli zapomenuti*. Přerov: Svazek obcí mikroregionu Střední Haná, 2005, s. 173.

¹⁷³ Tamtéž, s. 172.

¹⁷⁴ SOkA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 2.

¹⁷⁵ Tamtéž.

¹⁷⁶ SOkA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 2.

¹⁷⁷ ŠÍREK, Jiří: *Aby nebyli zapomenuti*. Přerov: Svazek obcí mikroregionu Střední Haná, 2005, s. 173.

předána nejstaršímu učiteli Viktoru Hýbnerovi. Ten byl okresním školním výborem v Přerově dne 28. dubna 1940 pověřen správou školy od 1. května.¹⁷⁸

Roku 1940 došlo k rozdělení přerovského okresu na dva dohlédací obvody. Okresní školní inspektor Jindřich Hrbáček byl přeložen do Moravských Budějovic a byli ustaveni dva noví inspektoři, František Juříček a Čenek Gardelka. Ti však byli roku 1942 zproštěni úřadu a nahradili je František Koch a Matěj Sýkora. Nově byl ustaven také inspektor němčiny, kterým se stal František Haberman, ředitel německé měšťanské školy v Brně.¹⁷⁹

Rok 1941 se projevoval stále slábnoucím zásobováním a také zatýkáním. Prvním zatčeným z Tovačova byl 31. května 1941 Jiří Kozák, předseda Komunistické strany. Bohužel však nebyl jediným a další ho brzy následovali.¹⁸⁰

V dubnu 1941 došlo k rozpuštění místní školní rady, avšak předseda Vincenc Jekl vykonával dále všechny její pravomoci. V červenci byla ustavena nová místní školní rada. Jejím předsedou zůstal Vincenc Jekl.¹⁸¹

Od roku 1941 byly učitelům nařízeny kurzy němčiny. Správcem tohoto kurzu v Tovačově se stal ředitel měšťanské školy v Tovačově Ladislav Vilímek. Učitelem němčiny se stal odborný učitel měšťanské školy Eugen Polášek. K písemné zkoušce z němčiny byli všichni učitelé školy povoláni do Kojetína dne 27. září 1942 a 25. října vykonaly zkoušku před učební komisí v Tovačově. Pět zkoušku zvládlo, dvěma byl dán půlroční odklad.¹⁸²

Dne 15. března a 20. dubna 1941 se mělo ve školách zmínit založení Protektorátu a narozeniny Adolfa Hitlera. Za tímto účelem dostaly školy předepsané přednášky, které se musely číst žákům. Podobně to probíhalo i v následujících letech války.¹⁸³

Vládním nařízením z 14. srpna 1941 došlo k úpravě obecných a měšťanských škol. Podle tohoto nařízení postoupilo v tomto roce do měšťanské školy jen 40% žáků IV. postupného ročníku. Měšťanská škola se stala školou výběrovou a byla přejmenována na školu hlavní. Obecná škola měla osm postupných ročníků.¹⁸⁴

Dne 27. května 1942 byl spáchán atentát na Reinharda Heydricha. Na tento atentát nacisté odpověděli rozsáhlým terorem. Bylo vyhlášeno stanné právo a zahájeny hromadné popravy. V rámci tohoto teroru byl popraven i obyvatel Tovačova. Byl jím pravoslavný farář Alois

¹⁷⁸ SOkA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 2.

¹⁷⁹ Tamtéž.

¹⁸⁰ ŠÍREK, Jiří: *Aby nebyli zapomenuti*. Přerov: Svazek obcí mikroregionu Střední Haná, 2005, s. 174.

¹⁸¹ SOkA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 2.

¹⁸² Tamtéž.

¹⁸³ SOkA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 2.

¹⁸⁴ Tamtéž.

Čikl. K jeho popravě došlo 3. září 1942. Jeho manželka Marie Klišová zemřela v Mauthausenu.¹⁸⁵

Roku 1943 nařídil Pracovní úřad v Přerově žákům školy ve věku od 10 do 14 let pracovní povinnost. Tito žáci měli pod dozorem učitelů pomáhat při práci na poli.¹⁸⁶

Výnosem ministerstva školství z 19. srpna roku 1943 byla na všech školách zřízena protiletcecká obrana. V Tovačově byl tedy vypracován plán obrany, bylo zřízeno družstvo z učitelů a starších žáků a ustanoveny ošetřovatelky. Počátek náletu měl být oznamován dlouhotrvajícím zvoněním a žáci se měli okamžitě odvést do krytu. Úkolem žáků vyšších tříd bylo zajištění pitné vody. Podle uvedeného výnosu se ve škole konaly také protipožární hlídky, a to v době od osmnácti do šesti hodin. Tyto hlídky vykonávaly dvojice učitelů.¹⁸⁷

Od 1. listopadu 1943 byla výnosem ministerstva z 9. října 1943 změněna doba vyučovací hodiny. Došlo k prodloužení o pět minut, tedy na padesát minut.¹⁸⁸

Dne 8. prosince 1943 proběhla na škole zemská inspekce. Prováděl ji zemský školní inspektor František Šáda z Brna v doprovodu okresního školního inspektora Matěje Sýkory. Tato inspekce byla provedena kvůli řídicímu učiteli, kterého udal vedoucí Kuratoria pro výchovu mládeže na ministerstvu školství. Inspektor navštěvoval především hodiny němčiny. Podle zápisu v kronice nebyl s vyučováním německého jazyka nikde spokojen. U učitelky I. třídy našel navíc učebnici prvouky, kterou následně přinesl do sborovny a ukazoval v ní nepřipustné pasáže týkající se T.G Masaryka, Edvarda Beneše a 28. října. Následně ji vrátil učitelce, ale zakázal jí nosit ji do školy. Zkontroloval také školní knihovnu, z níž vyřadil dvě knihy, Hlohovecké děti a Moravu, protože na nich nebyly přepsány české názvy. Nakonec vyslyšel řídicího učitele, kterého následně potrestal podle § 80 učitelské pragmatiky. Konkrétní trest kronika neuvádí.¹⁸⁹

V roce 1944 zažil Tovačov i celá Haná několik bombardování. První bomby u Tovačova spadly 7. července 1944. Bylo jich prý sedm. Hůře bylo 25. srpna. Tento den bylo v okolí Tovačova shozeno prý 81 bomb. Další nálety se konaly 20. listopadu a 17. prosince.¹⁹⁰

Dne 7. července 1944 se nad Tovačovem objevila americká bombardovací letadla. Byla to prý první letadla v tomto kraji. Žáci místní školy v tu dobu zrovna sbírali hrachové lusky

¹⁸⁵ ŠÍREK, Jiří: *Aby nebyli zapomenuti*. Přerov: Svazek obcí mikroregionu Střední Haná, 2005, s. 174.

¹⁸⁶ SOkA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 2.

¹⁸⁷ SOkA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 3.

¹⁸⁸ Tamtéž.

¹⁸⁹ Tamtéž.

¹⁹⁰ ŠÍREK, Jiří: *Aby nebyli zapomenuti*. Přerov: Svazek obcí mikroregionu Střední Haná, 2005, s. 176.

na poli u Viklic. Kronika popisuje tuto zkušenost následovně: „V půl jedenácté spatřili letadla nad Přerovem, která letí k Olomouci. Vzápětí vidí, jak se jeden letoun odpojil a od země vystoupil mohutný sloup dýmu a následoval bombový výbuch. V okamžiku se vše opakovalo o kousek dále. Letoun pouštěl bomby do lesa Kopánky. Padlo jich 13. V doprovodu stíhaček směřoval pak bombardovací letoun směrem jižním.“¹⁹¹ Kronika dále uvádí, že vojenská letadla byla roku 1944 nad Tovačovem spatřena ještě 7. srpna a 25. srpna, kdy došlo ke střetu amerických a německých letadel. Při tomto incidentu došlo k poškození několika domů, zahrad a cest. Nikdo však nepřišel o život.¹⁹²

Od roku 1944 byla na škole zavedena pracovní povinnost pro učitele i děti. Práce se týkala všech žáků od deseti let. V červnu a červenci se to týkalo sběru hrachu a fazolí na zdejším panství. Za jeden kilogram zelených lusků se platilo 50 haléřů.¹⁹³

Během září 1944 byli dva učitelé, Jan Janáček a Jaroslav Kalman, povoláni k pracovní povinnosti. Oba byli zařazeni jako Hilfsarbeiter OT Einsatzgruppe VII. Janáček odešel do Hradce Králové a Kalman do Kladna. Pracovní povinnost se netýkala jen těchto dvou učitelů a během války byla doručena i spoustě dalších.¹⁹⁴

Dne 20. října 1944 byla škola v Tovačově zabrána německým vojskem. Ještě toho dne musela být budova vyklizena. Věci ze sborovny a kabinetu byly přeneseny do dívčí měšťanské školy, která Němci obsazena nebyla, proto se zde střídaly po půl dnech ve vyučování obecná a měšťanská škola. V lednu roku 1945 se kvůli zákazu vytápění nevyučovalo. Pravidelné vyučování se ale nekonalo již od Vánoc. Žáci pouze dvakrát týdně chodili do kláštera a sokolovny, kde dostávali písemné práce. Během února se od tříd nastěhovali dělníci, kteří pracovali na zákopech kolem Tovačova. Bylo jich celkem šest set. Tito dělníci zde pracovali pod dozorem příslušníků SA. Od 8. dubna 1945, kdy byla okresní školní inspekce přerušena náletem, se již nevyučovalo vůbec. Od tohoto dne také ruská letadla každý den po 19. hodině pouštěla nad městem rakety.¹⁹⁵

Podle školní kroniky přišel pro Tovačov krizový den 30. dubna 1945. Toho dne prý obyvatelé slyšeli přibližující se palbu a nešly telefony. Obyvatelé města se toho dne odstěhovali do sklepů. V poledne následujícího dne uskutečnila ruská letadla nálet na město.

¹⁹¹ SOKA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 3

¹⁹² Tamtéž.

¹⁹³ Tamtéž.

¹⁹⁴ Tamtéž.

¹⁹⁵ Tamtéž.

Bylo zasaženo několik domů, shořela střecha kostela i škol a radnice. Tento nálet s sebou přinesl i oběti na životech. Kronika se zmiňuje o pěti lidech.¹⁹⁶

Od 1. května se v Tovačově a jeho okolí začali objevovat ruské tanky. Dne 6. května byla při bojích zasažena granátem škola. Téhož zasažení granátu velmi vyděsil všech asi tři sta obyvatel, kteří byli ukryti ve sklepě školy.¹⁹⁷ V pondělí 7. května byl starosta města Jan Pískovský předvolán německým velitelem. Ten po starostovi chtěl nahlásit dvacet jmen jako rukojmí, že nebude nic podniknuto proti německé branné moci. Starosta prý odmítl a nabídl sám sebe jako rukojmí. Bylo vyhlášeno stanné právo.¹⁹⁸ Kronika uvádí, že v noci na 8. května německé vojsko odtáhlo a město zůstalo neobsazeno. Hned ráno byl tedy na kostelní věži vyvěšen bílý prapor. V poli směrem na Ivaň údajně místní obyvatelé našli rumunskou hlídku, kterou při příchodu do města občané vítali květinami. Večer toho dne se v Tovačově objevila ruská pěchota, která zde zůstala přes noc.¹⁹⁹

Ihned po kapitulaci Německa se v Tovačově začal formovat místní národní výbor. Jeho předsedou byl na schůzi zvolen učitel Miroslav Šrom, který v jeho čele zůstal až do voleb, které se konaly 26. května 1946. Během několika prvních dnů byli zajištěni všichni Němci a ti, kteří kolaborovali, byli předáni do Kojetína.²⁰⁰

V červnu projížděla Tovačovem Rudá armáda. Po týdenním odpočinku vyrazila směrem k Přerovu. Od té doby se již v Tovačově žádné vojsko nenacházelo.²⁰¹

Po ukončení války nebylo možné ihned začít s vyučováním. Školní budovy byly zničeny, neměly okna ani střechu. Vnitřní prostory byly také zničeny. Vyučování bylo zahájeno až 28. května 1945 oslavou narozenin prezidenta Edvarda Beneše. Začalo se znovu vyučovat podle osnov z roku 1933 a byla opět zavedena občanská výchova a nauka. Školní rok byl ukončen 20. července 1945 oslavou a vzpomínkou na padlé a umučené ve válce.²⁰²

Za války byl starostou Tovačova Ludvík Hájek, který byl sesazen 27. října 1941. Poté se starostou stal Jan Pískovský. Dne 22. června 1942 bylo z Tovačova odvezeno padesát devět místních židovských občanů do Terezína. Z těchto osob se vrátily jen Hilda Benediktová a Gerta Fleischmannová. V koncentračním táboře přišli z tovačovských občanů o život ještě

¹⁹⁶ SOkA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 3.

¹⁹⁷ Tamtéž.

¹⁹⁸ ŠÍREK, Jiří: *Aby nebyli zapomenuti*. Přerov: Svazek obcí mikroregionu Střední Haná, 2005, s. 176.

¹⁹⁹ SOkA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 3.

²⁰⁰ Tamtéž.

²⁰¹ Tamtéž.

²⁰² Tamtéž.

Jiří Kozák a Bohumil Novák. V listopadu roku 1943 byl zatčen místní obyvatel Bohumil Venclík, který byl v Olomouci za velezradu odsouzen k trestu smrti.²⁰³

Po válce bylo škole nařízeno přípisem Okresního školního úřadu v Přerově ze dne 22. srpna 1945, aby byla organizována stejně jako v roce 1938. Podle toho měla teď škola opět pět ročníků se dvěma paralelními třídami, celkem tedy sedm tříd. Délka vyučovacích hodin zůstala stanovena na padesát minut.²⁰⁴

Dne 14. října 1945 došlo k obnovení místní školní rady. Jejím předsedou se stal Viktor Hýbner a místopředsedou Jan Kozák.²⁰⁵

První poválečné výročí vzniku republiky bylo slaveno v předvečer, tedy 27. října. Bylo oslaveno mohutným průvodem městem, jehož se zúčastnili i žáci školy s lampiony. Následně měl na náměstí projev zástupce Rudé armády major Čuvašov a také František Zbořil z Přerova. Následující den byla uspořádána společná oslava s měšťanskou školou, která byla zakončena hymnou.²⁰⁶

Ve stejném roce došlo také k prvním oslavám výročí Velké říjnové socialistické revoluce 7. listopadu. Tyto oslavy byly na škole zakončeny zpěvem hymny Sovětského svazu a naší. Od tohoto roku se žáci také každoročně účastnili oslavy vítězství ve druhé světové válce.²⁰⁷

Roku 1947 byla pěveckým spolkem A. F. Tovačovský zřízena hudební škola. Místní školní rada zdarma propůjčila této škole místnosti zdejší obecné školy. Tyto místnosti byly využívány ke hře na klavír a housle.²⁰⁸

Ihned po válce začalo vyučování ruského jazyka. Z tohoto důvodu byla na tovačovské obecné škole provedena 6. května 1947 zemská inspekce. Provedl ji zemský inspektor Cyril Nemeškal s okresním školním inspektorem Bohuslavem Řezníčkem. Ve stejný den proběhla hospitace učitelů z okresu u ruské učitelky Tamary Svačinové.²⁰⁹

Od 1. září 1947 byla výnosem zemské školní rady z 25. srpna 1943 opět otevřena veřejná mateřská škola.²¹⁰

V únoru 1948 byl v Československu proveden komunistický převrat. Komunistická strana si tímto převratem otevřela cestu k plnému ovládnutí státu.²¹¹

²⁰³ SOKA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 3.

²⁰⁴ Tamtéž.

²⁰⁵ Tamtéž.

²⁰⁶ Tamtéž.

²⁰⁷ Tamtéž.

²⁰⁸ Tamtéž.

²⁰⁹ Tamtéž.

²¹⁰ Tamtéž.

Hlavním mezníkem ve vývoji poválečného školství se stal zákon č. 95/1948 Sb., který zavedl jednotnou soustavu vzdělávání spravovanou ministerstvem školství a osvěty. Tato soustava byla tvořena mateřskou školou a školami prvního, druhého a třetího stupně. Školy prvního a druhého stupně byly určeny pro žáky ve věku od šesti do patnácti let a poskytovaly jednotné, povinné a bezplatné vzdělání. První stupeň představovala národní škola o pěti ročnících a druhý stupeň tvořila střední škola o čtyřech ročnících. Měšťanské školy se takto tedy transformovaly do tzv. středních škol.²¹²

Dne 15. února 1948 navštívil Tovačov ministr zahraničí Jan Masaryk. Žáci obecné školy se zúčastnili jeho uvítání u sokolovny, kde ho přivítal předseda místního národního výboru Adolf Uher. Cesta městem byla prý ozdobena prapory. Dne 10. března 1948 Jan Masaryk zemřel. Jeho památka byla v Tovačově uctěna vzpomínkovou slavností.

V září roku 1948 zemřel Edvard Beneš. Jeho úmrtí bylo v Tovačově vzpomenuo školní smuteční slavností. Na 8. září byla uspořádána smuteční tryzna, na níž zhodnotil přínos zemřelého prezidenta učitel Josef Vrbík. Tato akce byla velmi hojně navštívena. Obyvatelé Tovačova také vyzdobili svá okna podobiznami Beneše a zapálili u nich svíčku.²¹³

Smrt prezidenta Beneše však zdaleka nebyla jediným důvodem k rozsáhlým společenským akcím v tomto roce. Další akce, která zaznamenala opravdu vysoký počet účastníků, byla oslava 28. října. Již 26. října byla uspořádána žákovskou samosprávou. Oslava pokračovala i 28. října.²¹⁴

Mnohem důsledněji bylo v roce 1948 slaveno ovšem také výročí Říjnové revoluce. Na tento den byly třídy vyzdobeny obrazem J. V. Stalina, vlajkami a hesly. Po projevu ředitele školy, básních a písních byla zapěna sovětská i česká hymna. „*Ve všech třídách žákům vysvětlen význam a ukázáno na obrazech budovatelské úsilí sovětského lidu.*“²¹⁵

Další změnou, kterou pro místní školu přinesl rok 1948, bylo to, že kromě narozenin našeho prezidenta se slavily také narozeniny J. V. Stalina. „*Žákům vysvětlen význam jeho osobnosti jako spoluzakladatele a budovatele Sovětského svazu a vítězného vůdce sovětského lidu ve Velké vlastenecké válce, jakož i dvanácté výročí Stalinské ústavy.*“²¹⁶ Další výročí, které bylo od tohoto roku považováno za hodno oslav, bylo výročí smrti V. I. Lenina.

²¹¹ KVAČEK, Robert: *České dějiny II*. Praha: SPL-Práce, 2002, s. 184.

²¹² TOPINKA, Jiří a kol.: *Příspěvek k pořádání školských fondů*. In.: Archivní časopis, 2008. č. 2. s. 89.

²¹³ SOkA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 3.

²¹⁴ Tamtéž.

²¹⁵ Tamtéž.

²¹⁶ Tamtéž.

V neposlední řadě se každoročně konaly oslavy února 1948. V roce 1949 při této příležitosti uspořádala žakovská organizace recitační pásmo a výstavu o únoru. Slavnost byla zahájena Písni práce a ukončena hymnou. Následně byla konána veřejná oslava v sokolovně.²¹⁷

Od tohoto roku jsou zprávy o počtu žáků a jejich prospěchu uváděny jen velmi stroze. Veškeré záznamy jsou orientovány pouze na informace o oslavách a popisu činnosti pionýrů a Sokola.²¹⁸

Dne 3. ledna 1949 byla v Tovačově zahájena pětiletka. Této události se samozřejmě účastnili i místní žáci. Slavnost byla zahájena žakovským pěveckým sborem. Žáci zapěli Píseň práce a přednesli báseň Pětiletka. Následovaly projevy zemědělců, dělníků a žáků.²¹⁹

V roce 1949 se konala akce darů k IX. sjezdu KSČ. Tovačovská škola se u této příležitosti zavázala ke splnění následujících cílů: „1. *Nasbírání 5 q papíru.* 2. *Péče o pomník padlých a o čistotu a úpravu parčíku kolem něho.* 3. *Péče o sýkory zavěšením pěti budek k hnízdění.* 4. *Nasbírání 30 kg léčivých bylin.* 5. *Každá třída našetří 1000 Kčs.* 6. *Péče o cvičení žactva v Sokole.*“²²⁰ Všechny tyto úkoly byly podle kroniky samozřejmě splněny. Návštěva žáků v Sokole se zlepšila dokonce o 45%.²²¹

Dne 6. června 1950 se konala nová ustavující schůze místního národního výboru. Jeho předsedou se stal Dr. Josef Bednář, ředitel střední školy.²²²

Od roku 1950 byla na škole prováděna kontrola výzdoby. Dne 1. listopadu provedl tuto kontrolu okresní školní inspektor František Hrda, okresní školní referentka Františka Tichá a zástupce krajského národního výboru z Olomouce V. Konečný.²²³

Od 1. února 1951 vstoupil v platnost nový „Školní a zkušební řád pro školy I. až III. stupně“. Téhož dne žáci poprvé dostali žakovské knížky. Na první pololetí ještě používali deníčky, do kterých si zapisovali probranou látku, klasifikaci, úkoly, chování, sběr i sdělení rodičům. Nové žakovské knížky byly velmi vítány.²²⁴

Rok 1953 s sebou přinesl změnu v základním vzdělávání. Podle zákona č. 31/1953 Sb. základní všeobecné vzdělání umožňovala osmiletá střední škola nebo první osm ročníků jedenáctileté střední školy. Devítiletá školní docházka se tak zkrátila na osmiletou. Stávající

²¹⁷ SOkA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 3.

²¹⁸ Tamtéž.

²¹⁹ Tamtéž.

²²⁰ Tamtéž.

²²¹ Tamtéž.

²²² Tamtéž.

²²³ Tamtéž.

²²⁴ Tamtéž.

střední školy, dříve měšťanské, se nyní slučovaly s národními školami do osmiletok. Osmiletá střední škola byla přípravou pro povolání, odbornou školu nebo vyšší všeobecné vzdělání.²²⁵

Od 1. září 1953 se národní škola stala součástí osmileté střední školy a jejím ředitelem byl jmenován Dr. Josef Bednář a zástupcem Alois Zbožínek. Ředitel národní školy, V. Hýbner, se od 1. září stal učitelem osmileté střední školy.²²⁶

V roce 1954 vznikla ve škole družina mládeže a dětí, které měly zaměstnanou matku. V tomto roce bylo do družiny zapsáno dvacet osm dětí.²²⁷

Při škole byla ve školním roce 1955/56 zřízena Školní tělocvičná jednota. V té době měla 141 členů. Její cvičení probíhalo ve školní i sokolské tělocvičně.²²⁸

Okruh mimoškolních aktivit učitelů vzrostl. Všichni učitelé se účastnili školení KSČ. Během roku také prováděli nábor zemědělců do JZD a pomáhali zajišťovat městskému národnímu výboru různé kulturní a hospodářské akce.²²⁹ V roce 1959 jim bylo svěřeno vedení agitačního střediska, v němž propagovali novou socialistickou ústavu.²³⁰

V roce 1959 byla nejen v Tovačově, ale v celé zemi dokončena socializace. V roce 1960 byla vydána nová ústava a naše země se stala socialistickou. Konaly se volby do národního shromáždění a byla provedena územní reorganizace. Podle ní byl zrušen kojetínský okres a Tovačov byl přiřazen do přerovského okresu.²³¹

V roce 1960 došlo také ke změnám ve školství. Povinná školní docházka trvala opět devět let. Základní vzdělávání nyní poskytovala základní devítiletá škola. Dosavadní osmileté střední školy se tedy proměnily v základní devítileté školy.²³²

Ve školním roce 1960/61 žáci poprvé dostali zdarma učebnice.²³³

Roku 1962 byla dokončena stavba mateřské školy a od školního roku 1962/63 byla otevřena.²³⁴

Pro dějiny naší země byl velmi významný rok 1968. V tomto roce došlo v naší zemi k pokusu o vybudování tzv. socialismu s lidskou tváří. Toto reformování režimu však

²²⁵ TOPINKA, Jiří a kol.: *Příspěvek k pořádání školských fondů*. In.: Archivní časopis, 2008. č. 2. s. 90.

²²⁶ SOkA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 3.

²²⁷ www.zstovacov.cz/zs/historie-skoly.html (26. 2. 2012)

²²⁸ SOkA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 730. s. 87.

²²⁹ Tamtéž, s. 101.

²³⁰ Tamtéž.

²³¹ SOkA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 730.

²³² TOPINKA, Jiří a kol.: *Příspěvek k pořádání školských fondů*. In.: Archivní časopis, 2008. č. 2. s. 91.

²³³ SOkA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 730.

²³⁴ Tamtéž.

nevyhovovalo státům Varšavské smlouvy a především Sovětskému svazu. To mělo za následek invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa, která se odehrála v noci z 20. na 21. srpna 1968. Dne 21. srpna bylo na našem území kolem 750 000 cizích vojáků a asi 6000 tanků. Vrcholní představitelé našeho státu, především Dubček, Smrkovský, Černík, Kriegel a prezident Svoboda, byli odvedeni do Moskvy, kde byli přinuceni souhlasit s neomezenou přítomností sovětských vojsk na našem území a popsali takzvaný moskevský protokol, který vracel politickou situaci zpět před reformní období.²³⁵

Události roku 1968 líčí školní kronika velmi stroze. Dokonce by se dalo říct, že se k nim vůbec nevyjadřuje. V roce 1969 se zmiňuje o tom, že Pionýr pozměňuje svou činnost. A to tím, že upouští od přílišného sepětí se školou a od té doby s ní bude jen spolupracovat.²³⁶

V kronice se mírní zápisy o různých oslavách na výročí Velké říjnové socialistické revoluce, Stalina, Lenina, osvobození Rudou armádou a podobně.

Projevem ministra školství Jaroslava Hrbka v roce 1969 byli učitelé orientováni hlavně na plnění následujících úkolů: „*prohloubení vlastenecké a internacionální výchovy a postupné napravování chyb uplynulých let, formování správných názorů a postojů našich dětí i mládeže.*“²³⁷

Dne 31. července 1969 odešel ředitel Josef Bednář i zástupce ředitele František Velický do důchodu. Novým ředitelem školy se stal Vilém Klimeš a zástupcem Jaroslav Vrtěl, oba byli bývalými učiteli na zdejší škole.²³⁸

Od 1. prosince 1970 byl Vilém Klimeš zproštěn funkce ředitel školy a stal se zástupcem. Na místo ředitele byl prozatímně ustanoven Jaroslav Vrtěl. Od školního roku 1971/72 se ředitelem stal Alois Odložilek. Zástupcem ředitele zůstal Vilém Klimeš.²³⁹

V říjnu 1970 navštívila Tovačov stranická a vládní delegace i s prezidentem Ludvíkem Svobodou. Po prohlídce objektů JZD odjeli na tovačovský zámek, kde je vítali žáci i učitelé zdejší školy.²⁴⁰

V roce 1970 je ve školní kronice hodnocena politicko – výchovná práce školy jako velmi úspěšná. Učitelé i žáci se zasloužili o předvolební kampaň k volbám do Městského národního výboru. V rámci této kampaně uspořádala škola pět kulturních vystoupení, a to v Tovačově,

²³⁵ BĚLINA, Pavel: *Dějiny zemí Koruny české II*. Praha:Paseka, 1995, s.286.

²³⁶ SOkA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 730.

²³⁷ Tamtéž.

²³⁸ Tamtéž.

²³⁹ Tamtéž.

²⁴⁰ Tamtéž.

Lobodicích, Oplocanech a Stříbrnicích. Kromě toho se učitelé museli účastnit politického školení. Školení bylo zakončeno závěrečnou písemnou prací a její obhajobou před komisí.²⁴¹

Ve školním roce 1975/76 byla zahájena generální oprava školy. Byla vyměněna okna, opraveny podlahy a provedena nová fasáda budov z Förchtgottovy ulice. Tato oprava byla dokončena v roce 1977.²⁴²

K 1. srpnu 1976 došlo k dočasné změně ve vedení školy. Dosavadní ředitel Alois Odložilek byl pověřen funkcí zastupujícího okresního školního inspektora. Dosavadní zástupce Jaroslav Vrtěl byl pověřen funkcí zastupujícího ředitele. Oba nastoupili do těchto funkcí na dobu neurčitou.²⁴³

V roce 1981 získala školní družina vlastní budovu. Byla to budova ve Förchtgottově ulici. Tento objekt škola získala výkupem a následně ho přestavěla. V té době měla školní družina tři oddělení.²⁴⁴

Roku 1983 odešel ředitel Jaroslav Vrtěl do invalidního důchodu a na jeho místo byla od 1. listopadu 1983 ustanovena zastupující ředitelka Eva Rozkošná.²⁴⁵

Ve školní kronice se v zápise ze školního roku 1984/85 uvádí, že činnost výchovných a pedagogických pracovníků byla řízena celoročním plánem školy, jehož motto tvořila slova tajemníka ÚV KSČ Jaroslava Havlína, která pronesl na celostátní konferenci učitelů v červnu 1984, a to: *„Škola s kolektivem učitelů a ostatními výchovnými pracovníky představuje mohutnou společenskou sílu, která má v rukou celou soustavu prostředků postupného a cílevědomého formování socialistického vědomí mládeže.“*²⁴⁶ Velká pozornost prý byla věnována prohlubování komunistické výchovy žáků. Lze jen velmi těžko určit, do jaké míry zapisovatel kroniky popisoval skutečný stav věcí a do jaké míry psal to, co musel.

Zásadní zvrat v českých dějinách nastal 17. listopadu 1989. Studentská manifestace k 50. výročí uzavření českých vysokých škol byla ostře napadena bezpečnostními jednotkami. Tento zásah vyvolal protesty, které se v následujících dnech obrátily proti celému režimu, což vedlo k jeho pádu. Prezident Husák odstoupil a novým prezidentem demokratického státu se stal Václav Havel.²⁴⁷

²⁴¹ SOkA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 730.

²⁴² www.zstovacov.cz/zs/historie-skoly.html (26. 2. 2012)

²⁴³ SOkA Přerov, Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 730.

²⁴⁴ Tamtéž.

²⁴⁵ Kronika základní školy v Tovačově, uložena v základní škole v Tovačově, s. 26.

²⁴⁶ Tamtéž, s. 48.

²⁴⁷ KVAČEK, Robert: *České dějiny II*. Praha: SPL-Práce, 2002, s. 231.

Události z listopadu 1989 jsou v kronice popisovány následovně: „Vypuklo to vše 17. listopadu 1989, kdy krutý zásah bezpečnosti do pokojné demonstrace studentů k 50. výročí uzavření vysokých škol vyvolala takovou reakci všeho lidu, že netrvalo ani deset dní a z ústavy ČSSR byl vyškrtnut článek o vedoucí úloze komunistické strany a tím se začalo hroutit a definitivně zhroutilo čtyřicetileté totalitní zřízení jedné strany, která pod heslem „lid je jediným zdrojem moci ve státě“ bylo protilidové a nedemokratické.“²⁴⁸

Již nedlouho po sametové revoluci došlo ke změnám ve školství. V dubnu 1990 byl novelizován zákon o základní škole tak, že povinná školní docházka byla stanovena na devět let. Byla zrušena branná výchova a politická motivace výuky. Byly zrušeny komplexní charakteristiky žáků a osobní listy. Dále byl zrušen kádrový pořádek a všem pracovníkům ve školství byly vráceny kádrové materiály.²⁴⁹

V lednu 1990 zorganizovalo Občanské fórum vyslovování důvěry ředitele školy a její zástupkyni. Pedagogičtí pracovníci vyslovili ředitele důvěru v poměru hlasů 16 : 2. Zástupkyni však byla vyslovena nedůvěra, a to v poměru hlasů 16 : 2. Zareagovala na to tak, že okamžitě požádala o přeložení a od 1. února odešla učit na dvojtřídní základní školu do Mirovic. Novým zástupcem ředitele se stal Vít Široký.²⁵⁰ Po konkurzním řízení se novým ředitelem školy stal od 1. srpna 1990 Alois Odložilek.²⁵¹ Již v srpnu roku 1992 se však novým ředitelem stal na základě dalšího konkurzního řízení Pavel Odehnal.²⁵² Ten je ředitelem základní školy dodnes.

Podle kroniky vnímal učitelský sbor listopadové události v určitém ohledu i negativně. Jednalo se především o to, že došlo k rozpadu spolupráce a materiální pomoci s JZD a podnikem Prefa.²⁵³

Od 1. ledna 1994 škola přešla do právní subjektivity. Škola tedy ve všech vztazích začala jednat vlastním jménem a s plnými právními důsledky svého jednání. Získala tak nejen právo samostatně rozhodovat, ale také odpovědnost za vlastní rozhodování, a to včetně případných negativních dopadů. Naprostou samostatnost znamená právní subjektivita především v pracovněprávních vztazích, včetně odměňování učitelů. Od tohoto data provoz školy

²⁴⁸ Kronika základní školy v Tovačově, uložena v základní škole v Tovačově, s. 185.

²⁴⁹ Tamtéž, s. 186.

²⁵⁰ Tamtéž, s. 192.

²⁵¹ Tamtéž, s. 193.

²⁵² Tamtéž, s. 193.

²⁵³ Tamtéž, s. 196.

financovalo město Tovačov, mzdy a učebnice školský úřad v Přerově.²⁵⁴ V tomto roce byla ve škole zřízena také první počítačová učebna.²⁵⁵

Od školního roku 1995/96 se koncepce výuky na škole částečně změnila, protože se škola připravovala na přechod k devítileté školní docházce. Čtvrtý postupný ročník se proto učil podle upravených osnov tak, aby v příštím školním roce se pátý ročník stal součástí prvního stupně základní školy.²⁵⁶

Ve školním roce 1995/96 došlo k zahájení stavby nové jídelny v areálu školy. Výstavbu prováděla firma Ingstav Kojetín.²⁵⁷ Stavba byla dokončena v roce 1998.²⁵⁸

Od školního roku 1996/97 se učilo podle učebního plánu Základní škola č.j. 16847/96 – 2.²⁵⁹

V roce 1996 navštívil město Tovačov tehdejší prezident České republiky Václav Havel. Při této příležitosti se podepsal i do školní kroniky.²⁶⁰

V roce 1997, přesněji 11. února, došlo na základě nespokojenosti učitelů se stavem školství a platovými podmínkami ke stávce. Tovačovská škola se k této stávce také připojila. Účastnilo se jí 82% zaměstnanců školy.²⁶¹

Od školního roku 1998/99 bylo na škole zřízeno místo školního psychologa a pro žáky s vývojovými vadami a poruchou učení byla na škole zřízena skupina speciálního cvičení.²⁶²

V současné době je ředitelem školy Mgr. Pavel Odehnal a zástupcem školy je Mgr. Petr Velický.²⁶³

²⁵⁴ Kronika základní školy v Tovačově, uložena v základní škole v Tovačově

²⁵⁵ www.zstovacov.cz/zs/historie-skoly.html (26. 2. 2012)

²⁵⁶ Kronika základní školy v Tovačově, uložena v základní škole v Tovačově

²⁵⁷ Tamtéž.

²⁵⁸ www.zstovacov.cz/zs/historie-skoly.html (26. 2. 2012)

²⁵⁹ Kronika základní školy v Tovačově, uložena v základní škole v Tovačově

²⁶⁰ Tamtéž.

²⁶¹ Tamtéž.

²⁶² Tamtéž.

²⁶³ <http://www.zstovacov.cz/zs/kontakt.html> (5.3. 2012)

3 Měšťanská škola v Tovačově

3.1 Chlapecká a spojená měšťanská škola v Tovačově

Roku 1869 byl přijat říšský zákon č. 62, kterým došlo k reformování školství v Předlitavsku. Byla založena instituce měšťanských škol, které byly zřízeny pro to, aby poskytovaly vyšší vzdělání než to, jaké mohli žáci získat na obecných školách. Toto vzdělání se vztahovalo především „*ku potřebám průmyslnickým a rolnickým, aby poskytovaly přípravu k ústavům učitelským a k takovým školám odborným, které nepožadují přípravy ze škol středních.*“²⁶⁴

Do roku 1883 měly měšťanské školy společnou správu s obecními školami a navazovaly na pátý ročník obecné školy. Avšak v roce 1883 byla přijata školská novela, podle které měly být všechny měšťanské školy počínaje školním rokem 1883/84 konstituovány jako samostatné ústavy, které měly žáky připravovat pro průmyslové a hospodářské potřeby.²⁶⁵

Podle kroniky měšťanské školy v Tovačově narazil celý tento zákon na odpor českého národa. S tímto zákonem byly tehdy odmítány i měšťanské školy a bylo na ně pohlíženo s notnou dávkou nedůvěry, jako na něco, co k nám bylo přivlečeno z Německa a byla jim připisována velmi krátká životnost.²⁶⁶

Postupem času však začaly být měšťanské školy velmi oblíbené. Kronika měšťanské školy v Tovačově popisuje tento druh školy následovně: „*A tak jeví se jako vychovávací ústav samostatný, jenž nevyžaduje žádného doplnění školami jinými a může širé vrstvy lidu vésti ku vzdělání, které hoví jak ideji národohospodářské tak národnostní a k vštípení ducha podnikavého, kterého právě my na Moravě a to sdruženého s praktickými vědomostmi tak postrádáme.*“²⁶⁷

Před zřízením chlapecké měšťanské školy v Tovačově již v jejím blízkém okolí existovaly měšťanské školy. To vedlo k obavám, že Tovačovu již zřízení měšťanské školy nebude povoleno. Od roku 1884 totiž fungovala měšťanská chlapecká i dívčí škola v Přerově a od roku 1889 v Kojetíně. Na zasedání místní školní rady dne 3. srpna 1894 a na zasedání obecního výboru 5. srpna 1894 byla však rozhodnuto o tom, že Tovačov měšťanskou školu

²⁶⁴ SOkA Přerov, fond Měšťanská škola Tovačov. Inventární číslo: 1. s.11.

²⁶⁵ TOPINKA, Jiří a kol.: *Příspěvek k pořádání školských fondů*. Archivní časopis, 2008. č. 2. s. 86.

²⁶⁶ SOkA Přerov, fond Měšťanská škola Tovačov. Inventární číslo: 1. s. 11.

²⁶⁷ Tamtéž, s. 13.

potřebuje. Na základě těchto rozhodnutí byla zaslána žádost k c.k. zemské školní radě v Brně.²⁶⁸

Zemský výbor markrabství Moravského rozhodl o tom, že měšťanská škola v Tovačově bude zřízena jedině pod podmínkou, že na po dobu pěti let bude Tovačov přispívat na platy učitelů 1250 zlatých. S tím město souhlasilo a přidaly se k němu i okolní obce. Věřovany se zavázaly přispívat každoročně 50 zlatých, Klopotovice 30 zlatých, Oplocany 20 zlatých, Ivaň 100 zlatých a Nenakonice přispěly jednorázovou částkou ve výši 100 zlatých.²⁶⁹

Vyjednávání mezi školními úřady, zemským výborem a městem Tovačovem trvalo celý rok 1895. Očekávané povolení se uskutečnilo výnosem c.k. zemské školní rady ze dne 17. února 1896.²⁷⁰

První třída byla otevřena školním rokem 1896/97 a další třídy se měly zřizovat postupně. Bylo usneseno, že pro měšťanskou školu má být postavena nová školní budova, a to hned vedle nedávno postavené budovy obecné školy, na původním místě staré školy, která měla být zbořena. Na budově staré školy se nacházela pamětní deska, která svědčila o tom, že se v ní narodil 28. prosince 1824 Arnošt Förchtgott Tovačovský, český hudební skladatel. Tato pamětní deska měla být z budovy sejmuta a poté opět umístěna na nové školní budově.²⁷¹

Stavba nové školní budovy byla dne 10. května 1896 zadána stavitelům Nedělníkovi a Konečnému z Prostějova. Již 10. června 1896 se konalo slavnostní kladení a posvěcení základního kamene k budově školy. Do základů byla zazděna základní listina, která podle kroniky základní školy zněla takto: *„Základní listina vložená do základů české měšťanské školy chlapecké v Tovačově léta Páně 1896. Tato budova školní zřízena byla v roku 1896 nákladem města Tovačova za panování Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I. Obecní zastupitelstvo města Tovačova a místní školní rada pojaly myšlenku zříditi školu měšťanskou v roku 1895, majíce na zřeteli rozkvět města a duševní pokrok jeho a chtěje tím zajistiti pro budoucí časy český ráz města Tovačova. Dejž to Bůh, aby snaha naše neminula svého účelu, aby škola tato stala se mocnou podporou české naší vlasti a potomci naši s vděčnou myslí na nás vzpomínali. Škola tato, po které jsme toužili, na jejíž stavbu nešetřili jsme nákladu ani namáhavé práce, tento chrám osvěty – ať učí se v ní mládež naše znáti Boha, vlast' a národ svůj, ať budova tato mateřsky vede dítky naše k řádnému životu a k zdárné vlastenecké činnosti, ku povznesení národa, ku poznesení nám drahé vlasti české!*

²⁶⁸ SOkA Přerov, fond Měšťanská škola Tovačov. Inventární číslo: 1. s. 15.

²⁶⁹ Tamtéž, s. 15.

²⁷⁰ Tamtéž, s. 15.

²⁷¹ Tamtéž, s. 16.

Základy budovy této posvětil důst. pán P Theodor Mayer, farář v Tovačově u přítomnosti svých kaplanů a sice pana P. Jana Rosy a pana Josefa Poláška.“ Následuje výčet radních a jména stavitelů. Tento dopis jednoznačně dokládá tehdejší atmosféru ve společnosti, která se vyznačovala hlubokým národním cítěním.²⁷²

Nová školní budova byla slavnostně vysvěcena 11. října 1896. Vysvětil ji místní farář Theodor Mayer. Byla tvořena dvěma patry, její součástí byla i tělocvična a ředitelův byt. Prvním ředitelem se rozhodnutím c.k. zemské školní rady z 20. října 1896 stal Vladimír Novotný. První školní rok kvůli stavbě nové budovy začal opožděně, tedy až 3. listopadu 1896.²⁷³

V zasedání místní školní rady bylo 10. března 1897 rozhodnuto o přidělení zahrady pod kostelem měšťanské škole a jejímu řediteli.²⁷⁴

Na školní rok 1897/98 se do nové třídy zapsalo 44 žáků. Cekem měšťanskou školu ve dvou třídách navštěvovalo 91 žáků, z toho 45 nebylo z Tovačova.²⁷⁵

Dne 10. ledna 1897 bylo v Tovačově rozhodnuto o zřízení pokračovací průmyslové školy. Následně byl ustanoven zřizující výbor, který byl tvořil Jan Lechner jako předseda a dalších devět mužů. Žádost tohoto výboru byla odsouhlasena c.k. místodržitelstvím v Brně dne 28. září 1897. Škola měla být otevřena školním rokem 1897/98. Pokračovací škola byla součástí měšťanské školy. Jejím ředitelem byl tedy také Vladimír Novotný. Vyučovat se zde začalo 1. října 1897. Na počátku byla tvořena padesáti žáky. Ve školním roce 1898 byl otevřen ještě druhý ročník. Tím se škola stala úplnou.²⁷⁶

Počátkem školního roku 1898/99 byla otevřena třetí třída měšťanské školy. Navštěvovalo ji 138 žáků, z nichž 53 nebylo z Tovačova.²⁷⁷

Od 1. ledna 1900 vystoupil v platnost zemský zákon o úpravě učitelských platů. Podle výnosu zemské školní rady ze dne 15. prosince 1899 byly platy stanoveny následovně: řediteli byl plat zvýšen z původních 2420 koruna na 2600 korun, katechetovi z 1800 korun na 2000 korun a učitelům z 1600 korun na 1700 korun.²⁷⁸

V říjnu roku 1901 se konala porada učitelského sboru kvůli výnosu ministerstva kultu a vyučování ze dne 11. července. Jednalo se o tom, jestli by se měla provést reforma

²⁷² SOkA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 2.

²⁷³ SOkA Přerov, fond Měšťanská škola Tovačov. Inventární číslo: 1. s. 20.

²⁷⁴ Tamtéž, s. 35.

²⁷⁵ Tamtéž, s. 43.

²⁷⁶ Tamtéž, s. 51.

²⁷⁷ Tamtéž, s. 63.

²⁷⁸ Tamtéž, s. 78.

měšťanských škol, která se měla týkat úpravy osnov tak, aby byly přizpůsobeny nižším středním školám. Na základě toho se učitelský sbor shodl na zřízení čtvrté třídy při měšťanských školách. Nepřijal přizpůsobení se osnovám nižších středních škol, které mělo být provedeno rozšířením učiva nadále uzpůsobeného lidovým potřebám.²⁷⁹

Dne 8. dubna a 13. září roku 1903 se na schůzích místní školní rady jednalo o zřízení dívčí měšťanské školy. Místní školní rada tento návrh jednomyslně schválila.²⁸⁰ Ke zřízení dívčí měšťanské školy však v tomto roce ještě nedošlo. Zemský výbor totiž došel k závěru, že v přerovském okrese je dostatek dívčích škol, a proto není nutné zřizovat další v Tovačově.²⁸¹ Dne 7. ledna 1905 však podala místní školní rada opět žádost o zřízení dívčí měšťanské školy. Její zřízení bylo nakonec povoleno výnosem c.k. zemské školní rady ze dne 17. července 1905. Správa této školy byla přidělena řediteli chlapecké měšťanské školy. První třída této školy byla otevřena ve školním roce 1905/6. V tomto školním roce navštěvovalo chlapeckou školu 98 žáků a dívčí 153 žákyň.²⁸²

V listopadu 1904 byl ředitel Vladimír Novotný jmenován ředitelem dívčí měšťanské školy v Litovli. Správa školy byly prozatímně svěřena učiteli Šimonu Dvořákovi.²⁸³ Od 23. února 1905 se ředitelem školy stal Antonín Postupa.²⁸⁴

Roku 1905 byl prostřednictvím zákona č. 159/1905 přijat Definitivní řád školní. Podle tohoto řádu se povinnými předměty na měšťanské škole stalo náboženství, vyučovací jazyk s naukou o písemnostech (literatura), zeměpis, dějepis, přírodopis, přírodopyt, počtářství spolu s jednoduchým účetnictvím, geometrie a geometrické kreslení, kreslení od ruky, krasopis, zpěv, ženské ruční práce pro dívky a tělocvik povinný pouze pro chlapce.²⁸⁵

Školní rok 1907/8 byl pro vývoj tovačovských měšťanských škol zásadní. V tomto roce byla dívčí měšťanská škola doplněna o třetí třídu, takže se stala úplnou. Dále v tomto roce získala dívčí škola novou budovu. Nejdůležitější událostí však bylo, že c.k. zemská školní rada povolila, aby byla správa zdejších měšťanských škol rozdělena a na dívčí škole bylo vytvořeno místo ředitele. Od 1. března 1908 nastoupil na místo ředitel dívčí měšťanské školy Ondřej Pisch, dříve odborný učitel v Kojetíně.²⁸⁶

²⁷⁹ SOkA Přerov, fond Měšťanská škola Tovačov. Inventární číslo: 1. s. 95.

²⁸⁰ Tamtéž, s. 104.

²⁸¹ Tamtéž, s. 113.

²⁸² Tamtéž, s. 121.

²⁸³ Tamtéž, s. 118.

²⁸⁴ Tamtéž, s. 120.

²⁸⁵ TOPINKA, Jiří a kol.: *Příspěvek k pořádání školských fondů*. In.: Archivní časopis, 2008. č. 2. s. 86.

²⁸⁶ SOkA Přerov, fond Měšťanská škola Tovačov. Inventární číslo: 1. s. 135.

Ředitel dívčí školy Ondřej Pisch odešel roku 1912 do Frenštátu pod Radhoštěm. Do konce školního roku byla díky tomu svěřena správa dívčí měšťanské školy chlapecké škole. Následně bylo místo ředitele na dívčí škole zrušeno a obě školy byly opět sloučeny pod jednu správu.²⁸⁷

Během prvního válečného roku 1914 museli kvůli všeobecné mobilizaci nastoupit vojenskou službu i učitelé z měšťanské školy. Tato služba se týkala učitele Josefa Chytila, Edvarda Talafanta a Innocence Vaculíka. Josef Chytil dostal po lékařské prohlídce roční dovolenou a vrátil se učit. Edvard Talafant byl přidělen do vojenské nemocnice v Hranicích a Innocenc Vaculík k vojenské nemocnici v Olomouci.²⁸⁸

Stejně jako obecná škola se měšťanská škola celou válku snažila pomocí různých sbírek pomáhat vojsku. Každoročně byly pořádány sbírky financí, kovů a dalších předmětů.

Od roku 1915 nastoupil zpět vojenskou službu Josef Chytil a navíc byl povolán také učitel Šimon Dvořák.²⁸⁹

Po celý květen roku 1915 bylo v budově dívčí školy ubytováno vojsko. Vyučování bylo vyřešeno tak, že žáci dívčí i chlapecké školy byli vyučováni v budově chlapecké školy, každá škola půl dne.²⁹⁰

Dne 28. října 1918 vznikla Československá republika. Došlo i k určitým změnám ve školství. Pro měšťanské školy přinesl změnu zákon č. 189/1919 Sb., podle kterého se měla zřídit měšťanská škola všude tam, kde chodilo do obecné školy 400 dětí.²⁹¹

O 28. říjnu 1918 se kronika měšťanské školy zmiňuje takto: „*Dne 28. října o 2. hod. odpoledne došel telegram o prohlášení samostatnosti státu česko – slovenského, který byl ihned žactvu sdělen a vyučování toho dne ukončeno. Město okrášleno bylo prapory, veškerá práce byla ukončena a občanstvo jásajíc proudilo ulicemi. Slavnostní nálada zračila se ve tvářích všech.*“²⁹²

Od tohoto data, stejně jako na obecné škole, se školní slavnosti již netýkají oslav jmenin, narozenin a výročí nastoupení na trůn císaře. Oslavovány jsou především narozeniny prezidenta Masaryka a 28. říjen.

²⁸⁷ SOkA Přerov, fond Měšťanská škola Tovačov. Inventární číslo: 1. s. 154.

²⁸⁸ Tamtéž, s. 162.

²⁸⁹ Tamtéž, s. 174.

²⁹⁰ Tamtéž, s. 174.

²⁹¹ TOPINKA, Jiří a kol.: *Příspěvek k pořádání školských fondů*. In.: Archivní časopis, 2008. č.2 s. 87.

²⁹² SOkA Přerov, fond Měšťanská škola Tovačov. Inventární číslo: 1. s. 193.

Od 1. září 1925 odešel ze zdravotních důvodů z místa ředitele školy Antonín Postupa. Správou školy byl prozatímně pověřen odborný učitel Josef Zubaník.²⁹³ Od 6. května 1927 se Antonín Postupa vrátil na místo ředitele. Od 1. prosince 1927 však odešel do penze. Na jeho místo prozatímně opět nastoupil Josef Zubaník.²⁹⁴ Stálým ředitelem byl až roku 1928 ustanoven Adolf Parák.²⁹⁵

Roku 1926 pořádala měšťanská škola oslavy ke třicátému výročí svého založení. Slavnost pořádal učitelský sbor měšťanských škol ve spolupráci se Sokolem a Osvětovým sborem. Oslavy výročí byly spojeny s oslavami stého výročí narozenin tovačovského rodáka Arnošta Förchtgotta Tovačovského.²⁹⁶

Dne 7. března 1928 se ve škole konala besídka u příležitosti oslav 78. narozenin prezidenta Masaryka. Účast rodičů na této besídce byla velmi nízká, zúčastnily se jí pouze tři osoby. Na základě toho se učitelé rozhodli 11. března uspořádat veřejnou oslavu prezidentových narozenin v místním hotelu. Účast na této akci již byla podle zápisu v kronice „velmi pěkná.“ Učitelé chtěli tuto akci původně pořádat pod firmou pracovní komise žen Československé strany národně sociální. To vedlo k tomu, že „rozvířil hlouček nepřátel školy ve městě proti učitelům pustou štvanicí.“²⁹⁷ Tito občané učitele udali okresní politické správě, okresnímu školskému výboru a ministerstvu vnitra za politické zneužívání školy. Zmíněné úřady na základě tohoto udání zahájily vyšetřování. O jeho výsledku se kronika nezmiňuje.²⁹⁸

V červenci 1928 místní školní rada podala žádost o povolení jednoročního učebního kurzu při zdejších měšťanských školách. Podmínkou schválení bylo, aby tento kurz navštěvovalo minimálně 20 žáků. Tato podmínka byla pro školní rok 1928/29 splněna. Bylo zapsáno 15 chlapců a 5 děvčat. Tento kurz byl zaveden jako čtvrtá třída při zdejších měšťanských školách.²⁹⁹

Ministerstvo školství a národní osvěty vydalo roku 1930 výnos, kterým se při národních a středních školách a učitelských ústavech zřizují Rodičovská sdružení, která ze sebe následně volí Rodičovský výbor. Cílem tohoto nařízení mělo být prohloubení spolupráce rodiny a školy. Prostřednictvím nich se měly řešit otázky stravování a odívání chudých žáků, ubytování přespolečných žáků v polední přestávce, nákup školních potřeb chudým dětem

²⁹³ SOkA Přerov, fond Měšťanská škola Tovačov. Inventární číslo: 1. s. 231

²⁹⁴ Tamtéž, s. 239

²⁹⁵ Tamtéž, s. 256.

²⁹⁶ Tamtéž, s. 243.

²⁹⁷ Tamtéž, s. 255

²⁹⁸ Tamtéž, s. 255.

²⁹⁹ Tamtéž, s. 259.

a podobně. Tento výnos zároveň povoloval rodičům po domluvě s ředitelem návštěvy vyučování.³⁰⁰

Devítičlenný Rodičovský výbor byl zvolen na školní rok 1930 a scházel se každých šest týdnů.³⁰¹

Roku 1931 bylo pro měšťanské školy zakoupeno rádio a tlampač značky Dynamophon Dr. Vespera. Od té doby byl každý pátek vysílán školní rozhlas.³⁰²

Dne 12. dubna 1932 zemřel ředitel Adolf Parák. Výnosem okresního školského výboru ze 14. dubna 1932 byl jeho prozatímním nástupcem jmenován odborný učitel Ladislav Vilímek.³⁰³ Od 1. prosince 1932 na místo ředitele nastoupil František Říha, dosavadní ředitel v Německé Lutyni na Těšínsku.³⁰⁴

Od 1. února 1935 nastoupil dosavadní ředitel měšťanských škol František Říha na místo ředitele do Horní Moštěnice. Ředitelem na měšťanských školách v Tovačově se stal Rudolf Vanýsek, původně odborný učitel na měšťanské škole v Přerově.³⁰⁵

Dne 5. června 1936 se konala schůze starostů a místních školních rad z obcí, jejichž děti navštěvovaly měšťanské školy v Tovačově. Předmětem jednání bylo zřízení újezdní měšťanské školy v Tovačově. Výsledkem bylo rozhodnutí o svolání nové schůze na podzim.³⁰⁶

Od poloviny třicátých let se začaly ustavovat újezdní měšťanské školy, a to na základě zákona č. 233/1935 Sb. Tak děti z venkova, které dosud absolvovaly většinou celou školní docházku pouze v malotřídkách, dostaly možnost absolvovat plnohodnotnou školní docházku. Docházka do újezdní školy byla povinná pro děti s příslušného obvodu, který tvořil asi pět kilometrů. Výjimku tvořily pouze děti, které navštěvovaly střední školu.³⁰⁷

Dne 16. září se konalo v budově měšťanské školy jednání o vytvoření újezdní tovačovské měšťanské školy. Jednání se zúčastnili zástupci z Troubek, Oplocan, Ivaně, Klopotovic, Lobodic a Tovačova. Všichni se na vytvoření újezdní školy shodli. Jen Troubky se

³⁰⁰ SOkA Přerov, fond Měšťanská škola Tovačov. Inventární číslo: 1. s. 280.

³⁰¹ Tamtéž, s. 295.

³⁰² SOkA Přerov, fond Měšťanská škola Tovačov. Inventární číslo: 2. s. 89.

³⁰³ Tamtéž, s. 92.

³⁰⁴ Tamtéž, s. 100.

³⁰⁵ Tamtéž, s. 147.

³⁰⁶ Tamtéž, s. 151.

³⁰⁷ TOPINKA, Jiří a kol.: *Příspěvek k pořádání školských fondů*. In.: Archivní časopis, 2008. č. 2. s. 88.

nepřipojily, protože do tří let hodlaly postavit ve své obci vlastní měšťanskou školu, o kterou již podali žádost.³⁰⁸

Roku 1937 odešel ředitel Rudolf Vanýsek na zdravotní dovolenou, ze které se již do školy nevrátil a odešel do penze. Správou obou škol byl pověřen Ladislav Vilímek, který na tomto místě zůstal do konce školního roku.³⁰⁹

Počátkem školního roku 1938/39 vešel v platnost zákon o újezdních měšťanských školách. Takovou školou se stala i měšťanská škola v Tovačově. Újezd tvořily obce Tovačov, Lobodice, Oplocany, Ivaň, Klopotovice a Troubky.³¹⁰

Roku 1938 se školní kronika zmiňuje o mnichovském diktátu následovně: *„Nepřátelé vnější a vnitřní vrhli se na nás, posílení těmi, kteří stavěli se do poslední chvíle nám velmi přátelsky, by nás roztrhali. Dosah a rozsah tohoto neštěstí a ztrát územních, tisíceletých, přirozených hranic, jakož i statisíce českých duší – pro nás tak bolestný – není ještě celý, čekají nás ještě ztráty další!“*³¹¹

Mobilizace, která byla vyhlášena v noci z 23. na 24. září 1938, postihla i zaměstnance školy. Vojenskou službu museli totiž nastoupit učitelé E. Polášek, F. Velický, Josef Bednář a Vladislav Koksa. Díky následné demobilizaci se učitelé Polášek a Velický vrátili koncem října zpět do školy, učitelé Bednář a Koksa se vrátili až po Vánocích roku 1938.³¹²

Na měšťanské škole ve školním roce 1938/39 značně vzrostl počet žáků. Bylo to způsobeno příchodem mnoha lidí ze zabraných území. Kvůli tomuto nárůstu byla při 1. třídě dívčí zřízena pobočka.³¹³

Na jaře 1939 byl do školní kroniky zapsán text, který se vyjadřuje k jednání Slovenska. Je zde napsáno: *„Rány, které byly nám Mnichovem uděleny, nebyly ani tak bolestné jako rána poslední – od vlastního, bratrského národa – slovenského. Ačkoliv v říjnu byla Slovensku a Podk. Rusi dána plná autonomie, červ nenávisti a zloby proti čes. národu hlodal dále přesto, že nynější výstavbu Slovenska provedla čsl. republika. Podvratné živly zaprodané cizině, dopustily se zrady nejtěžší, odtrhly se od republiky, což stalo se skutkem dne*

³⁰⁸ SOKA Přerov, fond Měšťanská škola Tovačov. Inventární číslo: 2. s. 153.

³⁰⁹ Tamtéž, s. 157.

³¹⁰ Tamtéž, s. 166.

³¹¹ Tamtéž, s. 167.

³¹² Tamtéž, s. 168.

³¹³ Tamtéž, s. 169.

14. března, kdy autonomní sloven, sněm (na diktát velmoci nám nepřátelské) odhlasoval osamostatnění slovenského státu.“³¹⁴

Ve dnech 26. března až 17. dubna byla obsazena budova obecné školy a společná tělocvična oddílem německé branné moci. Po tu dobu bylo vyučováno polodenně po hodinách o délce 45 minut. Dopoledne byli vyučováni žáci měšťanské školy a odpoledne žáci obecné školy.³¹⁵

To, že naše země byla součástí Třetí říše, se samozřejmě okamžitě projevilo i na tématech oslav, kterých se žáci museli účastnit. Hned 20. dubna bylo na všech školách nařízeno volno u příležitosti padesátých narozenin Adolfa Hitlera.³¹⁶

Od školního roku 1939/40 se měšťanská škola stala školou újezdní. Dne 4. prosince 1940 byla volena újezdní školní rada. Zástupci měšťanské školy byli odborný učitel Eugen Polášek, Josef Straka, František Velický a Božena Kohoutková. Předsedou byl zvolen Vincenc Jekl a místopředsedou se stal Tomáš Smolka.³¹⁷

Tato rada byla však podle vládního nařízení ze dne 8. srpna 1940 rozpuštěna a do ustanovení nové újezdní školní rady vykonával její pravomoci předseda. Ta byla jmenována výnosem okresního školního výboru ze dne 44. února 1941. Předseda zůstal stejný, ale místopředsedou se stal Vladislav Sýkora. Členové z řad učitelů byli Viktor Hýbner, Eugen Polášek, Božena Kohoutková.³¹⁸

Přerovský školní okres byl výnosem ministerstva ze dne 10. ledna 1941 na dva obvody. Okresním školním inspektorem prvního obvodu se stal František Juříček a ve druhém obvodu působil jako inspektor Čeněk Garděnka. Školy v Tovačově patřily pod dohled prvního obvodu. V této době byl také ustanoven zemský inspektor německého jazyka pro národní školy s českým vyučovacím jazykem, kterým se stal František Habermann, ředitel německé měšťanské školy v Brně.³¹⁹

V období německé okupace došlo ke změnám ve správě škol i osnov. Na základě vládního nařízení č. 300/1941 Sb. se měšťanská škola stala školou výběrovou, čtyřtřídní a připojovala se ke čtvrtému postupnému ročníku obecné školy. Pro české měšťanské školy byla navíc Němci stanovena zásada *numerus clausus*, podle které mohlo do první třídy měšťanky

³¹⁴ SOkA Přerov, fond Měšťanská škola Tovačov. Inventární číslo: 2. s. 172.

³¹⁵ Tamtéž, s. 173.

³¹⁶ Tamtéž, s. 173.

³¹⁷ Tamtéž, s. 4.

³¹⁸ Tamtéž, s. 5.

³¹⁹ Tamtéž, s. 5-6.

postoupit pouze 35% žáků, kteří ukončili čtvrtý ročník obecné školy. Navíc došlo ke zrušení názvu měšťanská škola, který byl nahrazen názvem hlavní škola.³²⁰

V roce 1941 došlo v budově školy k velmi důležité rekonstrukci. Byla zde totiž zavedena voda, a to do všech místností. Tato rekonstrukce s sebou přinesla též zavedení splachovacích toalet. Celkem tato modernizace stála 35 000 korun a byla provedena místní firmou V. K. Klimeš.³²¹

V roce 1941 se na základě nařízení vlády z 23. srpna stala měšťanská škola hlavní školou, kterou tvořily čtyři výběrové třídy. Od školního roku 1941/42 se připojila ke čtvrtému postupnému ročníku obecné školy.³²²

Výnosem ministerstva školství z 13. ledna 1942 došlo k rozšíření vyučování německého jazyka na českých hlavních školách. Jednalo se o navýšení počtu hodin, a to z původních dvou hodin týdně na sedm.³²³

Roku 1942 byli dosavadní inspektoři nahrazeni novými. Stali se jimi Matěj Sýkora a Karel Koch.³²⁴

Roku 1943 o prázdninách onemocněl ředitel školy Ladislav Vilímek. Proto byl od 8. srpna 1943 dočasně ustanoven na jeho místo Josef Sobotka.³²⁵ Dne 19. prosince 1943 ředitel Vilímek zemřel v přerovské nemocnici.³²⁶

Od roku 1943 byla na školách zavedena protiletcecká obrana. Újezdní škola v Tovačově proto přijala několik nových opatření. Na všechny okna ve sklepě nechala vyrobít cihlové stěny a slep se stal protiletceckým krytem. Dále byly pořízeny dvoje nosítka a lékárnička. Dne 2. října a pak 13. listopadu bylo provedeno poplachové cvičení.³²⁷

Od tohoto roku byly na školách nařízeny také protipožární hlídky. Tyto hlídky v Tovačově vykonávali střídavě učitelé hlavní a obecné školy.³²⁸

Vánoční prázdniny byly v roce 1944 prodlouženy až do 22. ledna. Později přinesl tisk zprávu o tom, že další vyučování se až do odvolání ruší. Následně se učitelé přihlásili u obecního úřadu na výpomoc. Vyučování bylo vyřešeno tak, že se dětem jednou až dvakrát

³²⁰ TOPINKA, Jiří a kol.: *Příspěvek k pořádání školských fondů*. In.: Archivní časopis, 2008. č. 2. s. 89.

³²¹ SOKA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 730. s. 7.

³²² Tamtéž, s. 8

³²³ Tamtéž, s. 10.

³²⁴ Tamtéž, s. 14.

³²⁵ Tamtéž, s. 21.

³²⁶ Tamtéž, s. 23.

³²⁷ Tamtéž, s. 22.

³²⁸ Tamtéž, s. 23.

týdně zadávaly úkoly. Dne 6. února 1945 osadila některé místnosti dívčí školy říšská branná moc a 10. února obsadili všechny třídy zákopníci. Učitelé od té doby museli vykonávat novou práci – byli pověřeni zásobováním a stravováním zákopníků.³²⁹

Ihned na počátku května 1945 pisatel kroniky vysvětluje zápisy z let války, které se často věnovaly popisu radostných oslav narozenin Adolfa Hitlera, výročí protektorátu a odsouzení atentátu na Heydricha. K této věci tedy píše: „*Za německé okupace bylo nutno psáti do šk. kroniky často proti svědomí a přesvědčení zapisovatele. Mnohé události hleděli jsme vyličit tak, aby dozorčí orgány nemohly vytykati nedostatek loyality k novému režimu a při tom jsme nezapírali svoje přesvědčení. Bylo to proplouvání mezi úskalím. ... Po celou válku jsme si svobodně sdělovali zprávy z londýnského a moskevského rozhlasu, ani na okamžik jsme nepochybovali, že naše právo zvítězí. ... Po celou dobu válečnou neměli jsme na škole udavačských afér.*“³³⁰

Po válce se škola potýkala s příchodem nezkušených učitelů, kteří byli na toto povolání připravováni v podstatě jen rychlým prázdninovým kurzem nebo bez kurzu s nedokončeným válečným vzděláním.³³¹

Ve školním roce 1945/46 se na škole objevilo několik novinek. Byl sem instalován telefon, místní národní výbor propůjčil škole klavír ze zdejšího zámku a pro kola přespolních žáků byl před dívčí školou postaven přístřešek.³³²

Dne 15. února projížděl Tovačovem tehdejší ministr zahraničí Jan Masaryk. Celá škola se zúčastnila jeho přivítání a on se při této akci podepsal do školní kroniky.³³³

Únor 1948 je ve školní kronice líčen následovně: „*Únorové události přinesly veškeré předpoklady pro ozdravení veř. života u nás. Na počátku března byl utvořen akční výbor nár. fronty, který provedl očistu veř. života. Místo politické nevraživosti nastoupila jednota všech složek, která se projevila mohutnou manifestací 1. máje, společnými rozpravami o ústavě 9. května, hlavně však o volbách 30. května, v nichž získala obrozená nár. fronta 80% hlasů. ... Učinili jsme ohromný skok na cestě k socialismu a pravé humanitě.*“³³⁴ Můžeme se jen domnívat, do jaké míry byl toto autorův upřímný názor.

³²⁹ SOkA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 730. s. 33.

³³⁰ Tamtéž, s. 33-34.

³³¹ Tamtéž, s. 37.

³³² Tamtéž, s. 37.

³³³ Tamtéž, s. 48.

³³⁴ Tamtéž, s. 50.

Toho roku byl také od 1. dubna dosavadní ředitel Josef Sobotka zproštěn vedení školy. Místo něho nastoupil na toto místo JUDr. Josef Bednář.³³⁵ Dne 22. dubna byl na slavnostním shromáždění rodičů i žáků vysvětlen význam nového školského zákona a 30. dubna se konalo slavnostní shromáždění žáků, kde jim byl ředitelem vysvětlen význam nové ústavy.³³⁶

V roce 1948 se poprvé v kronice objevuje záznam o oslavě Týdne vzorné práce, který se konal od 12. listopadu a byl to dar prezidentu Gottwaldovi k jeho dvaapadesátým narozeninám.³³⁷ Dále byly pořádány například oslavy Stalinových narozenin, únorových událostí, osvobození Rudou armádou, pořádány vzpomínková pásma V. I. Lenina a podobně.

Dne 24. března 1949 byla v Tovačově založena pionýrská organizace. K tomuto datu se do ní přihlásilo 42 žáků. Následně byl vypracován program práce. Soustředili se především na přípravu slibu, pomoc slabším žákům, nácvič písni a básní. Účastnili se soutěže radostné práce a soutěže tvořivosti mládeže. Slavnostní slib vykonali při zakončení školního roku.³³⁸ Počet členů v následujících letech narůstal.

Na začátku školního roku 1949/50 byla na škole zřízena ruská knihovna. V té době obsahoval 35 ruských knih v hodnotě 450 korun.³³⁹

Dne 24. srpna 1950 poslala škola dopis radě bezpečnosti OSN ve znění: „*My členové uč. sboru a žáci střední školy v Tovačově ČSR, žádáme okamžité zastavení bombardování pokojného obyvatelstva v Koreji americkými imperialisty. Vyzýváme Radu bezpečnosti, aby zajistila okamžité ukončení války a odvolání intervenčních vojsk v Koreji.*“³⁴⁰ Tento dopis je jen dalším důkazem politické role škol v minulém režimu.

Od 1. prosince 1950 začala na škole fungovat školní jídelna. Přípravné práce provedla komise složená ze zástupců národní a střední školy, Městského národního výboru, Svazu československých žen a Sdružení rodičů a přátel školy. Zpočátku se na oběd přihlásilo osmdesát žáků a jeden oběd stál osm korun.³⁴¹ První rok se ve školní jídelně stravovalo 120 žáků.³⁴²

³³⁵ SOKA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 730. s. 50.

³³⁶ Tamtéž, s. 52.

³³⁷ Tamtéž, s. 54.

³³⁸ Tamtéž, s. 61.

³³⁹ Tamtéž, s. 61.

³⁴⁰ Tamtéž, s. 65 – 66.

³⁴¹ Tamtéž, s. 67.

³⁴² www.zstovacov.cz/zs/historie-skoly.html (26. 2. 2012)

Od 1. září 1951 byla při škole zřízena Sokolská družina, kterou tvořilo 75 žáků. Od 1. října 1951 byla zřízena družina mládeže.³⁴³

Od školního roku 1953/54 došlo ke sloučení národní a střední školy, a to podle nového školského zákona. Vznikla tak osmiletá střední škola, jejímž ředitelem se stal JUDr. Josef Bednář.³⁴⁴

3.2 Dívčí měšťanská škola v Tovačově

Snahy o zřízení dívčí měšťanské školy v Tovačově jsou dokumentovány již od roku 1903. Tehdy však c.k. zemská školní rada tuto žádost zamítla z důvodu, že v okrese již dívčí škola je. Místní školní rada společně s obecním výborem v Tovačově a všemi obecními představenstvy a místními školními radami obcí Ivaně, Klopotovic, Oplocan, Věrovan, Troubek, Dubu, Nenakonic, Polkovic a Lobodic však opětně podala žádost. Druhé žádosti již bylo vyhověno a zřízení školy bylo povoleno výnosem c.k. zemské školní rady ze dne 14. července 1905. První třída byla otevřena ve školním roce 1905/6 a ředitelem školy byl ustanoven ředitel chlapecké měšťanské školy Antonín Postupa.³⁴⁵

První rok navštěvovalo tuto školu 55 žákyň. Vyučování probíhalo v místnostech místní obecné školy, ale již 14. listopadu 1905 byl c.k. okresní školní radou v Přerově vydán výnos, kterým bylo nařízeno předložení plánů a rozpočtu na stavbu samostatné budovy dívčí školy. Škola byla postavena na dvoře dosavadních škol. Roku 1907 bylo povoleno otevřít třetí třídu, čímž se škola stala úplnou. Poté se škola přestěhovala do vlastní budovy a její správa byla oddělena od chlapecké školy od 1. března 1908. Od 1. března se ředitelem na dívčí měšťanské škole v Tovačově stal Ondřej Pisch, a to na základě výnosu c.k. okresní školní rady v Přerově ze dne 26. února 1908.³⁴⁶

³⁴³ SOkA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 730. s. 70.

³⁴⁴ Tamtéž, s. 77.

³⁴⁵ SOkA Přerov, fond Měšťanská škola Tovačov. Inventární číslo: 2.

³⁴⁶ Tamtéž.

Roku 1908 byl založen fond, kam byly ukládány peněžité dary od příznivců školy i výnosy z různých besídek. Tyto finance sloužily k pořizování věcí, na které nebyla povinna přispívat místní školní rada a také pro financování školních potřeb pro chudé žákyně.³⁴⁷

Vedle školních předmětů zde byly žákyně vzdělávány také v domácím hospodářství, vaření, řezbářství, modelování z hlíny a vypalování do dřeva. Pod dozorem ředitele se také věnovaly sběru lékařských bylin, které z části prodávaly.³⁴⁸

Roku 1912 byl ředitel Ondřej Pisch přidělen dívčí škole ve Frenštátu pod Radhoštěm. Místo něho byla dosazena Marie Hoffmannová, ředitelka dívčí obecné a měšťanské školy v Moravské Ostravě. Té byla však ze zdravotních důvodů poskytnuta dovolená až do konce února 1913. Správa dívčí školy byla tedy svěřena řediteli chlapecké měšťanské školy Antonínu Postupovi. Marie Hoffmanová se však do školy již nevrátila, protože odešla do penze. Ředitelské místo bylo na dívčí měšťanské škole v Tovačově zcela zrušeno a škola se vrátila pod správu chlapecké měšťanské školy, jak tomu bylo při jejím zřízení.³⁴⁹

³⁴⁷ SOkA Přerov, fond Měšťanská škola Tovačov. Inventární číslo: 2.

³⁴⁸ Tamtéž.

³⁴⁹ SOkA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 730.

4 Střední škola řezbářská Tovačov

Střední škola řezbářská v Tovačově byla založena v roce 1991.³⁵⁰ Tento název však nese až od 1. září 2005. Původně to totiž bylo Střední odborné učiliště a odborné učiliště Tovačov.
351

V současné době tato škola nabízí tři obory. Prvním z nich je *Uměleckořemeslné zpracování dřeva se zaměřením na práce řezbářské*. Jedná se o čtyřletý studijní obor s maturitou. Druhý obor, který škola nabízí je *Truhlář pro výrobu nábytku* a jedná se o tříletý učební obor. Posledním obrem, který škola v současnosti nabízí je tříletý učební obor, který nese název *Truhlářské práce*.³⁵²

Současnou ředitelkou školy je Mgr. Alexandra Stránělová. Zástupcem pro teoretickou výuku je Mgr. Jiří Riedl a zástupcem pro odborný výcvik je Bc. Miroslav Čmela.³⁵³

³⁵⁰ <http://rejstrik.penize.cz/ares/14616831-stredni-skola-rezbarska> (7.3.2012)

³⁵¹ <http://www.kojetin.cz/docs/kultura/zpr10-05.pdf> (7.3.2012)

³⁵² <http://www.antee.cz/sstovacov/index.php?nid=9728&lid=cs&oid=2045344> (7.3.2012)

³⁵³ <http://www.antee.cz/sstovacov/index.php?nid=9728&lid=cs&oid=2046369> (7.3.2012)

5 Využití diplomové práce pro pedagogické účely

Tato diplomová práce se zabývá dějinami školství v Tovačově. Věnuje se vývoji školství od počátku 19. století po současnost. První část práce je věnována dějinám Tovačova a významným osobnostem, které v tomto městě žily.

Práce může být využita v hodinách dějepisu zaměřených na regionální dějiny nebo také v hodinách občanské výchovy zaměřených na výuku o obci.

Učivo je obsaženo v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání ve vzdělávací oblasti Člověk a společnost ve vzdělávacích oborech Dějepis a Výchova k občanství.

Podklady jsou vytvořeny pro žáky šestého ročníku základní školy v Tovačově. Výuka je rozdělena do tří celků, přičemž prvním celkem je vyučovací hodina, druhým je prohlídka zámku v Tovačově a třetím beseda s pamětníkem.

1. Vyučovací hodina

Téma: Dějiny Tovačova a jeho významné osobnosti

Cíle: Žáci vyjmenují významné mezníky v dějinách města a významné osobnosti, které zde žily. Uvědomí si také bohatou a dlouhou historii města.

Časová dotace: 45 minut

Pomůcky: tabule, pracovní list

Struktura hodiny:

1. Zahájení hodiny, sdělení tématu (2 min)
2. Motivace (6 min)
Volné psaní na téma Tovačov, poté četba vybraných prací
3. Výklad (20 min)
Během výkladu žáci pracují s první částí pracovního listu.

Dějiny Tovačova

Osídlení na území dnešního Tovačova je doloženo již z období paleolitu. Krátce po svém založení se město stalo křižovatkou obchodních cest, které byly vázány na soutok řek Moravy a Bečvy. Tovačov je nejstarším renesančně pojatým urbanistickým založením v našich zemích. První zmínky o něm pocházejí již z roku 1321. Tehdy král Jan Lucemburský zastavil

město Jindřichovi z Lipé. Spolu s Tovačovem mu tehdy za 3000 hřiven českých grošů zastavil i Kralice, Hrdibořice, Oplocany, Pivín, Věrovany a Výkleky.

Od roku 1327 byl všechn majetek zastaven panu Bernartu z Lipnice, praotci moravské větve pánů z Cimburka. Ve vlastnictví pánů z Cimburka město zůstalo až do roku 1502. Pro Tovačov nejvýznamnějším z Cimburků byl Ctibor II. Tovačovský z Cimburka, který žil v letech 1438-1494. Ten získal od Jiřího z Poděbrad Tovačov do dědičného držení.

Pro Tovačov bylo zlatým věkem 16. století, To byla doba, kde se zde začaly budovat nové rybníky, byl zřízen špitál, očistné lázně a rozvíjela se zde řemesla, která se družila do cechů.

V 19. století se v blízkosti Tovačova odehrála velmi významná událost. Dne 15. července 1866 totiž mezi Tovačovem a Věrovany proběhla jedna z bitev prusko-rakouské války.

V období druhé světové války se obsadili tovačovský zámek nacisté. Využívali ho jako ženský tábor Říšské pracovní služby. Byla sem převedena děvčata z celé Říše ve věku od šestnácti do devatenácti let. Tato děvčata měla zakázáno třeba i jen mluvit s českým obyvatelstvem.

Významné osobnosti

Jan Lyoka

- tovačovský učitel a ředitel kůru v kostele sv. Václava. Dříve, než se věnoval učitelskému povolání byl členem kapely pěšího pluku, kde hrál na hoboj. V Tovačově začal učit roku 1861 a později se zde stal dokonce řídícím učitelem
- založil „Kroniku školy tovačovské“, kam se zaznamenávaly události jednotlivých let

Bohumír Štéger

- studoval v Praze teologii a historii, ale svá studia přerušil a pracoval na berním úřadě
- později se však vrátil historické činnosti a veškerou svou energii vložil do tovačovského muzea a archivu
- sepsal množství článků a je autorem několika knih, jako například *Hanácké pohádky a pověsti* nebo *Pověsti o hradech a zámcích*

Leopold Nopp

- popsal archiv ve starém zámku Tovačova, publikoval články v Časopisu Matice Moravské
- byl archivářem ve Strážnici a na Buchlově

Arnošt Förchtgott Tovačovský

- stal se hudebním skladatelem a zpěvákem pod jménem Arnošt Bohaboj Tovačovský
- roku 1851 odešel do Vídně, kde působil jako učitel
- ve své době byl velmi populární a jeho koncerty byly přeplněny

David Gutmann

- průmyslový podnikatel, který vlastnil tovačovský velkostatek
- provedl rozsáhlou přestavbu zámku
- postavil cukrovar v Aníně a nechal zavést železnici mezi Tovačovem a Kojetínem
- finančně se podílel na stavbě škol a radnice

4. Žáci zpracují druhý a třetí úkol v pracovním listě (10 min)
5. Opakování formou kontroly pracovních listů (7 min)
6. Rozloučení

PRACOVNÍ LIST – Dějiny města a významné osobnosti

1. Zakroužkujte správnou odpověď:

Osídlení na území dnešního Tovačova je doloženo již z období *paleolitu* / 17. století / 20. století. Tovačov je nejstarší *barokně* / *renesančně* / *goticky* pojaté urbanistické založení v našich zemích. První zmínka o Tovačově jako městě pochází z roku 1222 / 1258 / 1321. V tomto roce *Karel IV.* / *Jan Lucemburský* / *Rudolf II.* zastavil toto město Jindřichovi z Lipé. Nejvíce město proslavil *Ctibor II. Tovačovský z Cimburka* / *Albrecht z Cimburka* / *Vilém z Pernštejna*, který žil v letech 1438-1494. Roku 1470 mu Jiří z Poděbrad dal do dědičného vlastnictví Tovačov a několik dalších obcí.

Zlatým věkem bylo pro Tovačov *11. století* / *16. století* / *19. století*. V té době se zde začaly budovat nové rybníky, byl zřízen špitál, očistné lázně a došlo k rozkvětu řemesel, která se družila do cechů.

Dne 15. července 1866 se mezi Tovačovem a Věrovany odehrála bitva, která byla součástí *třicetileté* / *první světové* / *prusko-rakouské války*.

Během druhé světové války obsadili zámek nacisté, kteří zde zřídili *továrnu na zbraně* / *ženský tábor Říšské pracovní služby* / *leteckou základnu*.

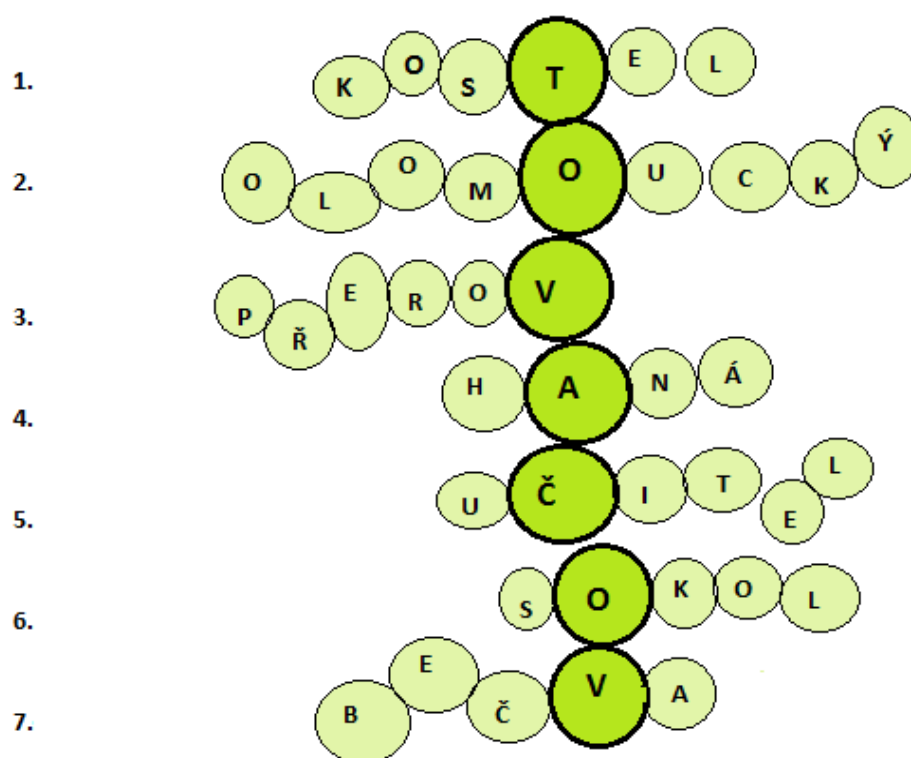
2. Sestavte správné dvojice:

a) Jan Loyka	I. hudební skladatel
b) Bohumír Štégr	II. archivář ve Strážnici a na Buchlově
c) Leopold Nopp	III. velkopřemyslník
d) Arnošt Förchtott Tovačovský	IV. učitel
e) David Gutmann	V. autor knihy Hanácké pohádky a pověsti

(Správné řešení: a IV., b V., c II., d I., e III.)

3. Doplňte křížovku:

- 1) Budova stojící naproti škole
- 2) Kraj, v němž se nachází Tovačov
- 3) Město v blízkosti Tovačova
- 4) Region, ve kterém se nachází Tovačov
- 5) Člověk, který je zaměstnán ve škole
- 6) Tělovýchovná jednota působící i v Tovačově
- 7) Řeka protékající v blízkosti Tovačova

2. Prohlídka zámku

Téma: Prohlídka tovačovského zámku

Cíle: Žáci získají informace o významné památce v jejich obci. Žáci vyjmenují slohy, které se v zámku objevují. Dokážou vyjmenovat některé významné památky, které jsou součástí zámku. Uvědomí si, jak významná památka je součástí jejich obce.

Časová dotace: 60 minut

Podle pověsti byl zámek založen ve 2. polovině 11. století. Jeho součástí je i 96 metrů vysoká „Spanilá věž“, ze které je výhled na celý Tovačov i jeho okolí. Od roku 1994 je zámek majetkem města Tovačova.

Prohlídka zámku trvá 60 minut. Její součástí je Salmovský sál, který byl založen ve 14. století jeho součástí je i malba, která znázorňuje stavbu tovačovské tvrze v roce 1059. Prohlídka pokračuje v rytířském sále, kulečnickovém pokoji, chodbě, kde návštěvníci můžou shlédnout sbírku chladných zbraní a rytin, které svědčí o zálibě majitelů v lovu. Dále se pokračuje do zámecké kaple. Tato kaple je významnou památkou barokní architektury

Další část prohlídky probíhá ve Vídeňském křídle, nejmladším křídle tovačovského zámku, které bylo vystavěno až v 19. století. Součástí tohoto křídla je například dětský pokoj, růžový pokoj, dětský salon, pokoj vychovatelky, koupelna nebo rohový empírový pokoj.

3. Beseda s pamětníkem

Téma: Beseda s tovačovským pamětníkem

Cíle: Žáci získají informace od člověka, který v Tovačově již dlouho žije a má o této obci široké znalosti. Žáci získají zkušenosti v kladení otázek a vedení rozhovoru.

Časová dotace: 45 minut

Pomůcky: Kartičky s otázkami pro pamětníka

Struktura hodiny:

1. Zahájení hodiny, představení pamětníka

2. Beseda

Žáci si připravili dotazy na kartičky. On na ně postupně odpovídá. Žáci v průběhu besedy můžou své dotazy doplňovat a dále se dotazovat na informace, které je napadají v průběhu besedy.

3. Ukončení besedy, poděkování a rozloučení s pamětníkem

Beseda s pamětníkem se bude konat v prostorách třídy základní školy. Pamětníkem je Antonín Indrák, který se roku 1931 v Tovačově narodil. Pan Indrák je velmi zajímavá osobnost. Od ledna roku 1995 je kronikářem Tovačova a v letech 1994 až 2003 vedl také farní kroniku. Již devátým rokem vydává farní časopis *Tovačovský a Lobodický kostelníček*. Kromě těchto aktivit je také spoluautorem několika publikací. Jde například o knihy *Aby nebyli zapomenuti*, *Otakar Bystřina a současná doba*, *Sága rodu Štegerů* nebo *Amatérské divadlo na Tovačovsku*.

Závěr

Cílem mé práce bylo zdokumentovat vývoj školství v Tovačově v kontextu historického vývoje obce. V první části jsem se zaměřila na dějiny města. Tovačov je považován za nejstarší renesančně pojaté urbanistické založení v našich zemích. První zmínka o městě však pochází již z roku 1321, kdy ho Jan Lucemburský zastavil Jindřichovi z Lipé. Tovačov byl ve svých dějinách vlastnictvím řady šlechtických rodů. Od roku 1327 patřil do vlastnictví pánů z Cimburka, a to až do roku 1503, kdy bylo panství prodáno pánům z Pernštejna. Jejich majetkem bylo až do roku 1597. Na konci 16. století panství převzal Jan Manriquez de Lara a jeho manželka Dorothea Collonová z Felsu. Dalšími vlastníky tovačovského panství byli Štěpán Illyésházy, rod Salmů, páni Petřvaldští z Petřvaldu, Kuenburgové a roku 1887 získal panství velkopřemyslník David Gutmann, který byl také významným sponzorem zdejších škol. Během druhé světové války byl zámek v Tovačově obsazen nacisty a využíván jako ženský tábor Říšské pracovní služby.

V první části jsem se věnovala také popisu života pěti významných osobností, které v tomto městě žily. Jedná se o tovačovského učitele Jana Loyku, Bohumíra Štégera, který se věnoval práci v tovačovském muzeu a archivu, Leopolda Noppa, který popsal archiv v zámku Tovačova, hudebního skladatele a zpěváka Arnošta Förchtgotta Tovačovského a v neposlední řadě také Davida Gutmanna, průmyslového podnikatele, který mimo jiné v 19. století provedl rozsáhlou přestavbu zámku.

Ve druhé části práce jsem se zaměřila na popis dějin školství v Tovačově od druhé poloviny 19. století, kdy škola začala psát svou kroniku, až po současnost. První zmínka o existenci školy pochází již ze 16. století, ale její dějiny nejsou nijak doloženy. Věnuji se zde nejen vývoji a rozšiřování od původní dvojtřídní obecné školy až po dnešní devítiletou základní školu, ale také tomu, jakou úlohu škola hrála ve zlomových dobách našich dějin, jako byla první a druhá světová válka, období od roku 1948 nebo sametová revoluce. Politická situace v zemi měla vždy velký vliv na školství a také na to, jakým způsobem bylo na žáky působeno. Dokladem toho jsou především nejrůznější školní slavnosti, jejichž témata a průběh je v kronikách podrobně zdokumentován. Tyto slavnosti se se změnou politické situace vždy velmi výrazně proměňovaly. Zcela jiné oslavy byly školou pořádány v době, když byla naše země součástí Rakouska-Uherska, za první republiky, během druhé světové války, po roce 1948 a také po roce 1989.

Třetí část mé práce je věnována měšťanským školám v Tovačově. Zaměřuji se zde především na dějiny samotných škol a změny, které v průběhu dějin pro měšťanské školy nastaly. V Tovačově nejdříve vznikla pouze chlapecká škola. Nedlouho poté byla však založena také dívčí měšťanská škola. Ta však měla samostatnou správu jen necelých deset let. Poté byla spojena pod společnou správu s chlapeckou měšťanskou školou.

Čtvrtá část této práce je věnována Střední škole řezbářské. Tato škola byla založena nedávno, proto k jejím dějinám neexistuje příliš mnoho materiálu. Je jedinou střední školou, která se v současnosti v Tovačově nachází.

Pátá část práce je věnována využití poznatků o dějinách Tovačova pro pedagogickou praxi. V této části nabízím návrh výuky rozdělený do tří celků. Prvním celkem je vyučovací hodina, která je zaměřena na dějiny obce a významné osobnosti. Druhou částí je prohlídka zámku, který je nejvýznamnější památkou v Tovačově. Třetí částí je beseda s pamětníkem. Jako pamětníka jsem vybrala Antonína Indráka, který v Tovačově žije od svého narození. Kromě toho je také tovačovským kronikářem, takže je schopen žákům nabídnout široký okruh informací.

Nejdůležitějšími zdroji informací pro tuto práci byly především školní kroniky sepsované v daných školách. V současnosti jsou všechny uloženy ve Státním okresním archivu v Přerově. Tyto kroniky jsou velmi pečlivě vedeny a zápisy pro každý školní rok jsou provedeny velmi podrobně. Práce s primárními prameny byla velmi zajímavá a obohacující. První kronika je vedena již od roku 1871. V úvodu však popisuje i starší období.

Podstatné informace o obci mi poskytly také publikace *Tovačov 650 let městem, Aby nebyli zapomenuti, Tovačov v době nesvobody 1939-1945* a webové stránky města. Informace o dějinách naší země jsem čerpala především z publikací *Dějiny země Koruny České II a České dějiny II*. Informace o vývoj školství jsou velmi přehledně zpracovány v práci, která nese název *Příspěvek k pořádání školských fondů*, jejímž autorem je Jiří Topinka.

Cílem mé práce bylo popsat vývoj školství v Tovačově. Věřím, že díky zpracování dostupných pramenů a materiálů se mi podařilo podat ucelený obraz o vývoji školství v této obci.

Školství v Tovačově má velmi bohatou minulost a já věřím, že bude mít také velmi bohatou budoucnost.

Seznam literatury a pramenů

Prameny

Kronika základní školy v Tovačově, uložena v ZŠ Tovačov

SOkA Přerov, fond Měšťanská škola Tovačov. Inventární číslo:1.

SOkA Přerov, fond Měšťanská škola Tovačov. Inventární číslo: 2.

SOkA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 1.

SOkA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 2.

SOkA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 3.

SOkA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 727.

SOkA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 730.

Literatura

BARTOŠ, Josef – SCHULZ, Jindřich – TRAPL, Miloš: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. svazek VI. Ostrava: Profil, 1978, 291 s.

BĚLINA, Pavel: *Dějiny zemí Koruny české II*. Praha: Paseka, 1995, 328 s.

BURIAN, Václav: *Olomouc a bitva u Tovačova před 110 lety*. In.: *Kdy-kde-co v olomouci*, 1980, prosinec, s. 1.

CEKOTA, Vojtěch: *Tovačovský zámek a jeho držitelé*. In.: *Vlastivědné listy*, 9, 1983, č. 1, s. 7-8.

DOSTÁL, Josef: *Z historie škol na přerovském okrese*. In.: *Pedagogický zpravodaj*, 28. 3. 1960, s. 1.

GAJDICA, František: *Tovačov v době nesvobody 1939 – 1945*. Tovačov: MV KSČ Tovačov, 1965, 13 s.

GAJDICA, František: *Arnošt Förchtogott Tovačovský – životopisná črta*. Tovačov: Sdružení rodičů a přátel školy při lid. škole umění, 1965, 20 s.

HÝBL František: *Regionální historik K. Štéger*. In: *Nové Přerovsko*, 2. 2. 1979, s. 4.

JELÍNEK, Bedřich. *Město Tovačov*. In: *Přerov. Přerovsko-Kojetínsko*. Brno, 1933, s. 43-48.

KOPÁČ, Jaroslav: *Dějiny školství a pedagogiky v Československu*. díl 1., České a slovenské školství a pedagogika v letech 1918-1928. Brno, 1971.

KVAČEK, Robert: *České dějiny II*. Praha: SPL-Práce, 2002, 244 s.

ROZHOLD, Josef: *Národní školství na Přerovsku*. In.: Přerov. Přerovsko-Kojetínsko. Brno, 1933, s. 87-92.

SEDLÁČEK, František: *Vývoj panství Tovačovského*. In.: Vlastivědný sborník střední a severní Moravy, 1931-1932, s. 11-14.

SLAMĚNÍK, František: *15. červenec 1866 u Tovačova a Přerova*. In.: Přerovský obzor, 14.7.1918, s. 1-2.

STÉGER, Karel: *První úpravy požitků učitelských osob při škole tovačovské*. In.: Vlastivědný sborník pro mládež župy olomoucké. 1927-1928, s. 55-58.

ŠAFRÁNEK, J.: *Školy české I*. Praha: Matice česká, 1913.

ŠAFRÁNEK, J.: *Školy české II*. Praha: Matice česká, 1918.

ŠÍREK, Jiří: *Aby nebyli zapomenuti*. Přerov: Svazek obcí mikroregionu Střední Haná, 2005, 249 s.

ŠTÉGER, Bohumír: *O metle rány morové*. In.: Pokrok vesnice, 12.7.1958, s. 2.

ŠTÉGER, Bohumír: *Před deseti lety*. In.: Pokrok vesnice, 3. 5. 1955, s. 2.

ŠTÉGER, Bohumír: *Tovačov 650 let městem*. Olomouc: Městský národní výbor v Tovačov, 1971, 35 s.

UGWITZ, Antonín: *Z minulosti města Tovačova a okolí*. Přerov: vl. n. 1907. 164 s.

VOJTEK, L.: *Mateřská škola v Tovačově před dokončením*. In.: Pokrok vesnice, 8. 3. 1955, s. 2.

Webové stránky

<http://rejstrik.penize.cz/ares/14616831-stredni-skola-rezbarska>

<http://www.kojetin.cz/docs/kultura/zpr10-05.pdf>

<http://www.antee.cz/sstovacov/index.php?nid=9728&lid=cs&oid=2045344>

<http://www.antee.cz/sstovacov/index.php?nid=9728&lid=cs&oid=2046369>

<http://www.zstovacov.cz/zs/historie-skoly.html>

<http://www.zstovacov.cz/zs/kontakt.html>

http://www.tovacov.cz/article/160/cs/o_mestě/Vyznamneosobnosti

http://www.tovacov.cz/article/123/cs/o_meste/historie

Seznam příloh

Příloha 1 - Akce <i>Děti dětem</i> v roce 1934.....	77
Příloha 2 – Fotografie některých správců obecné školy.....	78
Příloha 3 – Zničená zahrada Cyrila Válka po bombardování 25. srpna 1944.....	79
Příloha 4 - Návštěva Jana Masaryka v Tovačově v roce 1948.....	80
Příloha 5 – Vysvědčení z dívčí měšťanské školy (školní rok 1911/12).....	81
Příloha 6 – Vysvědčení z dívčí měšťanské školy (školní rok 1943/44).....	82
Příloha 7 – Budova základní školy v Tovačově.....	83

Přílohy

Příloha 1 – Akce *Děti dětem* v roce 1934

SOKA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 2.

Příloha 2 – Fotografie některých správců obecné školy

SOKA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 2.

Příloha 3 – Zničená zahrada Cyrila Válka po bombardování 25. srpna 1944

SOKA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 3.

Příloha 4 – Návštěva Jana Masaryka v Tovačově v roce 1948

SOKA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 3.

Příloha 5 – Vysvědčení z dívčí měšťanské školy (školní rok 1911/12)

Země: Morava. Třída III.
 Školní okres: Púchov Číslo 17

Vysvědčení propouštěcí

ze školy měšťanské.

Věra Marie, narozená dne 9. prosince 1898
 v Trančovicích na Moravě, náboženství katolického,
 žákyně třetí třídy veřejné dívčí školy měšťanské v Tovačovicích
 dostává tímto ~~za druhé pololetí~~ ^{po svém propuštění z povinnosti školní} školního roku 1911/12 následující známky:

Mravy: chvalitební
 Pílnost: vytvalá

Z jednotlivých předmětů učebyých:

PŘEDMĚT:	PROSPĚCH:	PODPISY:
z náboženství	chvalitební	Op. A. Někulka
z jazyka vyučovacího s naukou o písemnostech	výborný	Šm. K. Kubiš
ze zeměpisu a dějepisu	výborný	Šm. K. Kubiš
z přírodopisu	chvalitební	P. J. Jendová
z přírodopysu	chvalitební	P. J. Jendová
z počtu spolu s jednoduchým účetnictvím	výborný	} Andrej Pišch
z měřictví a rýsování	výborný	
z kreslení	chvalitební	Č. K. Kubiš
z krasopisu	—	—
ze zpěvu	výborný	Č. K. Kubiš
ze ženských ručních prací	chvalitební	Em. Kasačková
Předměty nepovinné	z jazyka německého	Andrej Pišch
	z tělocviku	P. J. Jendová

Vnější úprava prací písemných: velmi úhledná

Tato žákyně chodila do školy obecné od 1. září 1903 do 15. července 1909 do školy měšťanské od 15. září 1909 do 15. července 1912 a tuto úplně vychodila.

Dostalo se jí tedy vzdělání, které podle § 17. říšského zákona o školách obecných přesahuje vyučovací cíl školy obecné, a tudíž **propouští se ze školy** na základě odst. 6. § 21. dotčeného zákona vedle vynesení c. k. okresní školní rady ze dne 19, č. —.

Ředitelství veřejné dívčí školy měšťanské v Tovačovicích
 dne 1912

Andrej Pišch ředitel Klára Jendová třídní

Tisk a sklad Društva knihkárny v Zábřevě. — Vzor 22b.

SOKA Přerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 727.

Příloha 6 – Vysvědčení z dívčí měšťanské školy (školní rok 1943/44)

Großdeutsches Reich. — Velkoněmecká říše.
 Protektorat Böhmen und Mähren. — Protektorát Čechy a Morava.

Land Mähren Politischer Bezirk Prerau
 Země Morava Politický okres Prerov

Hauptschule Mädchen mit tschechischer Unterrichtssprache in Tobitschau
 Hlavní škola dívčí s českým jazykem vyučovacím v Tovačov

Klasse V. v. Zahl 1
 Třída V. v. Číslo 1

Jahreszeugnis. Výroční vysvědčení.

Schuljahr 1943/1944.
 Školní rok

Emil Bahounek

Volkszugehörigkeit tschechisch-österreichisch Staatsangehörigkeit Prot. B. u. M.
 národnosti tschech.-österreich. státní příslušnosti Prot. C. a. M.

geboren am 25. Mai - Krems 1929 in Rohrau - Trautbach
 narozen dne 25. Mai - Krems 1929 v Rohrau - Trautbach

polit. Bezirk Prerau röm.-kathol. Religion,
 polit. okres Prerov náboženství řím.-katol.

überhaupt in die Schule eingetreten in Rohrau am 2. IX. 1935,
 začal chodit do školy vůbec v Trautbach dne 2. IX. 1935

in die Hauptschule mit tschech. Unterrichtssprache am 2. IX. 1940
 do hlavní školy s čes. jazykem vyučovacím dne 2. IX. 1940

Betragen: lobenswert
 Chování: chvalitebné

Verbindliche Gegenstände: Povinné předměty:	Fortgang: Prospěch:
Deutsch Německý jazyk	ausreichend dostatečný
Tschechisch in Verbindung mit Aufsatzlehre Český jazyk s naukou o písemnostech	ausreichend dostatečný
Erdkunde Zeměpis	ausreichend dostatečný
Geschichte Dějepis	
Naturgeschichte Přírodopis	ausreichend dostatečný
Naturlehre Přírodopyt	mangelhaft sotva dostatečný
Rechnen in Verbindung mit einfacher Buchführung Počty s jednoduchým účetnictvím	ausreichend dostatečný
Raumlehre und geometrisches Zeichnen Měřictví a rýsování	ausreichend dostatečný
Zeichnen Kreslení	betriedigend uspokojivý
Schönschreiben Krasopis	
Knabenhandarbeiten Chlapecké ruční práce	
Weibl. Handarb. mit Hauswirtschaftslehre Dívčí ruční práce s naukou o dom. hosp.	
Gesang (musikalische Erziehung) Zpěv (hudební výchova)	betriedigend uspokojivý
Leibeserziehung Tělesná výchova	gut dobře
Religion Náboženství	betriedigend uspokojivý

/.

1252. — Schulverlagsanstalt. 1944. — 2-209.

SOKA Prerov, fond Základní škola Tovačov. Inventární číslo: 727.

Příloha 7 – Budova základní školy v Tovačově

<http://atic.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=68598> (7.3.2012)